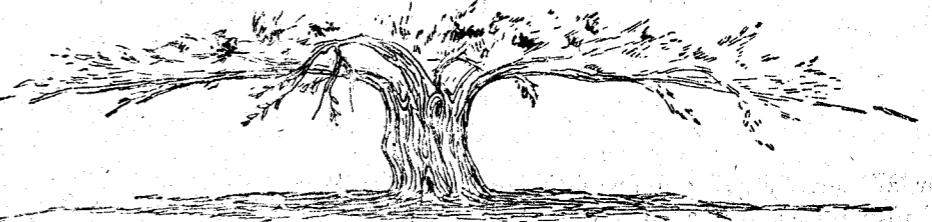

ΕΡΓΟΝ ΓΙΑΝΝΟΥΛΗ ΧΑΛΕΠΑ

ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΤΗΣ ΑΦΕΝΤΑΚΗ

ΚΑΖΑΝΙΚ

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΔ

ΕΤΟΣ Γ'

15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1903

ΤΡΕΙΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΙ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ¹

Α'.—ΒΕΡΕΝΙΚΗ ΓΥΝΗ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Α'.

Εν τῇ διηγήσει περὶ τῆς ἐν ἔτει 310 πρὸς ἄπειρονθέωσιν τῶν ἑλληνίδων πόλεων ἐκστρατείας Πτολεμαίου τοῦ Α'. γίνεται λόγος περὶ τῆς Κῶ ως περὶ νήσου ὅσφαλως ἥδη ἀνηκούσῃς τῷ Πτολεμαίῳ. Μετὰ τὴν ἀλωσιν δηλαδὴ τῆς Φασήλιδος, τῆς Ξάνθου καὶ τῆς Καύνου ἐπλευσεν οὗτος εἰς Κῶν, ἔνθα, ἀφοῦ ἀφῆκε τὸν στόλον αὐτοῦ εἰς τὸν λιμένα τῆς ἀπέναντι πόλεως Μύνδου, παρεχείμασε προσκαλέσας αὐτόθι πρὸς συνεννοήσεις ως ἐν ἀσφαλεῖ τινι στρατηγίῳ, συμμάχους αὐτοῦ². Πρὸς τούτοις ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ἐστία τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τῶν ἀριστών Ιατρῶν, ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ τότε τὴν ἔγκυον προσφιλῇ ἐτεροθαλῇ ἀδελφῇ καὶ σύζυγον αὐτοῦ Βερενίκην, ἣντις καὶ ἐγέννησεν ἐνταῦθα ἐν ἔτει 309/8 τὸν περίφημον οὗτον αὐτοῦ, Πτολεμαίον Β', τὸν Φιλάδελφον³.

Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἡ νήσος αὕτη ἀνήκεν ἥδη τῷ Πτολεμαίῳ, ἀπὸ μακροῦ ἵσως, ἀν μὴ ως κτῆμα, τούλαχιστον ως πιστὴ καὶ ἀσφαλῆς σύμμαχος. Τὴν ὑπόθεσιν δὲ ταύτην ἐνισχύει τὸ γεγονός ὅτι ἔχομεν στατῆρα χρυσοῦν ἀλεξανδρείων τύπων, κοπέντα περὶ τὸ 317-311

π. Χ. καὶ φέροντα δόμοῦ τὰ σύμβολα τοῦ Πτολεμαίου καὶ τῆς Κῶ, ἥτοι τὸν ἀετὸν καὶ τὸ οὐρανόλιον. Ἐπειδὴ δὲ ἀναφέρεται ὅτι Ἀλέξανδρος δὲ Μέγας ἐκνούσει τὴν νήσον ταύτην

Νόμισμα τῆς νήσου Κῶ ἐν μεγεθύνσει.

ἔξωσας τὸν Πέρσας δι' αὐτοῦ τούτου τοῦ Πτολεμαίου⁴, δυνάμεθα εὐλόγως νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι δὲ περίνους καὶ ἀγαπητὸς τοῖς πᾶσι Λαγείδης προσφωκειώθη ἐκτοτε ἀρρήκτως τῇ φιλίᾳ τῶν Κφων. Οὕτως ἐν ἔτει 315 π. Χ. ἀναφέρεται ἡ Κῶς ως σύμμαχος τῷ Πτολεμαίῳ, ἀντίθετος δὲ τῷ Ἀντιγόνῳ⁵, οὐ τὸ μέρος ἥναγκασθη γὰ λάβῃ μόνον μετὰ τὴν ἐν ἔτει 306 π. Χ. μεγάλην ἐν Κύπρῳ ἥτταν τοῦ Πτολε-

¹) Ἀποσπάσματα ἐκ τῆς προσεχῶς ἐκδοθησομένης συγγραφῆς «Τὰ νομίσματα τοῦ Κράτους τῶν Πολεμαίων».

²) Διοδώρου 20, 27 καὶ 37.

³) Θεοφόρου Ειδύλ. 17.—Πάριον χρονικόν, ἐν Athen. Mittb. XXII, 1897 p. καὶ 207 (Wilhelm).—R. Herzog, Koische Forschungen und Funde, Leipzig 1899 p. 9.

⁴) Αρριανοῦ, Ἀνάβασις 2, 57.

⁵) Διοδώρου 19, 68.

μαίνω μέχρις οὗ ἡ ἐν ἔτει 301 μάχη ἐν Ἰψῷ ἐπανώρθωσε τὴν τύχην τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐπανέφερε τὴν Κῶν εἰς τὴν συμμαχίαν αὐτοῦ¹.

Ἐκτοτε ἡ Κῶς ηύνοήθη καὶ ἐπροστατεύθη ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων ὅσον οὐδεμίᾳ ἄλλῃ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων. Αὕτη ἡτοῦ ἡ ἀγαπητὴ διαμονὴ καὶ τὸ καταφύγιον τῶν σοφῶν τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ αὐτῶν τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου, ὁ τόπος τῆς ἀνατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως τῶν τέκνων αὐτῶν, καὶ τέλος ὁ ἀσφαλῆς τόπος πρὸς φύλαξιν τῶν βασιλικῶν ἔξοιτων².

Γνωστοῦ δὲ ὄντος ὅτι οἱ Ρόδιοι, καὶ πρὸ τούτων πρῶτοι πάντων οἱ νησιῶται τῶν Κυ-

τῷ Ἐγκωμίῳ εἰς Πτολεμαῖον, τῷ περὶ τὰ 273/1 ποιηθέντι³, λέγει ἀποτεινόμενος πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Φιλάδελφον:

σὲ δ' (ἔτεις) αἰχμητὰ Πτολεμαῖε
αἰχμητὰ Πτολεμαῖοι ἀρίζηλος Βερενίκα.
Καὶ σε Κόδος ἀτίταλλε βρέφος νεογιλλὸν ἔοντα,
δεξαμένα παρὰ ματός, ὅτε πρώταν ἴδεις ἀῶ.
Ἐνδια γάρ Εἰλείθυιαν ἔβωσατο λυσίων
Ἀντιγόνας θυγάτηρος βεβαρημένα ὠδινεσσιν·
ἡ δὲ οἱ εὐμενέοισα παρίστατο, καθ' ἄρα πάντων
νωδινήν κατέχενε μελῶν· δὲ πατρὶ ἔοικώς
παῖς ἀγαπητὸς ἔγνετο. Κόδος δ' ὀλόλυκεν ἴδοισα,
φᾶ δὲ καθαπτομένα βρέφεος χείρεσσι φίλησιν, κτλ.

Νομίσματα λοιπὸν ὅτι τὸ μέγα τοῦτο γεγονός τῆς εὐτυχοῦς γεννήσεως τοῦ νεοῦ τοῦ Πτολεμαίου ἐπανηγύρισαν οἱ Κῷοι θέσαντες εὐθὺς

Νομίσματα ἀργυρᾶ τῆς νήσου Κῶ.

κλάδων, ἐτίμησαν Πτολεμαῖον τὸν Α' ὡς θεὸν ἀπὸ τῶν χρόνων ἡδη τῆς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν ἐκστρατείας αὐτοῦ, ἡδύνατο τις νὰ προσδοκᾷ ὅτι οἱ Κῷοι, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, θὰ ἔξεδήλουν καὶ ἐπὶ τῶν νομίσμάτων αὐτῶν ἀνάλογον τιμὴν καὶ κολακείαν πρὸς τὸν κραταιὸν προστάτην αὐτῶν. Φρονῶ δὲ ὅτι οὔτω πράγματι καὶ συνέβη, δραξαμένων πρὸς τοῦτο τῶν Κῷων τὸ γεγονός τῆς ἐν τῇ νήσῳ αὐτῶν γεννήσεως ὑπὸ τῆς Βερενίκης νεοῦ προσφιλοῦς τῷ Πτολεμαίῳ

Τῶν οὖπο τινὰ φαντὶ ἀδεῖν τόσον ἀνδρὶ γυναικῶν, δοσον περὶ Πτολεμαῖος ἐντὸν ἐφῆλησεν ἀκοιτιν.

Τὸ γεγονός τοῦτο ἔξυμνῶν δὲ Θεόκριτος ἐν

¹ Paton-Hicks, Inscriptions of Cos. Oxford 1891 p. XXXII. Προβλ. Beloch: Achiv f. Papyrus forsch. II p. 239 καὶ 242.

² Mahaffy, The Empire of the Ptolemies p. 54.

μετὰ τὸν τοκετὸν ἐπὶ τῶν νομίσμάτων αὐτῶν τὴν εἰκόνα τῆς Βερενίκης, πρᾶγμα δέπερ διέφυγε μέχρι τοῦτο τὴν προσοχὴν πάντων τῶν νομίσματολόγων καὶ δέπερ διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἀποθέσιν τῆς Βερενίκης ὑπὸ τῶν Κῷων.

Ἐπὶ πολλῶν δηλαδὴ τῶν νομίσμάτων τῆς Κῶ ὡν κάλλιστον καὶ μέγιστον τὸ ἀργυροῦν τῆς ἐν Λονδίνῳ συλλογῆς τοῦ Sir H. Weber (εἰκόνες σελ. 705, 706)⁴, ἀπαντῶμεν κεφαλὴν γυναικὸς πεπλοφόρου, τὰ μέγιστα δμοιάζουσαν πρὸς τὰς γνωστὰς ἐπὶ τῶν νομίσμάτων παραστάσεις τῶν διαφόρων βασιλισσῶν τοῦ οἴκου τοῦ Πτο-

³ Idē von Prott, Das ἐγκώμιον εἰς Πτολεμαῖον und die Zeitgeschichte: Rhētīn Mus. f. Phil. Bd. LIII p. 460-476, καὶ Ph. Legrand Etude sur Théocrite (1898) p. 60 καὶ.

⁴ Τὰ λοιπὰ τῆς ἐντοσθα εἰκόνος νομίσματα ἐλήφθησαν ἐν τοῦ Βρετ. Μουσείου: ίδε BMC. Caria, Cos, pl. XXX.

λεμαίον. Ἡ κεφαλὴ αὐτῆς παρὰ τὸ ἐν γένει ἔξιδανικευμένον τῶν χαρακτηριστικῶν αὐτῆς ἔχει χαρακτῆρα τόσον προσωπογραφικὸν ὥστε ἡδη δ. J. Six¹ ἔξεφρασε τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἀπεικονίζει Ἀρτεμισίαν τὴν θυγατέρα τοῦ Ἐπατόμνου, ἀδελφὴν δὲ καὶ γυναίκα Μαυσσώλλου τοῦ δυνάστου τῆς Καρίας, ἣτις διαδεχθεῖσα αὐτὸν ἐδυνάστευσεν ἐπὶ τῆς Καρίας, καὶ αὐτῆς τῆς Κῶ ἐπὶ δύο ἔτη (352-351 π. Χ.)². Ἡ ὑπόθεσις αὐτῆς δμως εἶναι, φρονῶ, ἀπαράδεκτος, πρῶτον μὲν διότι αὐτὰ τὰ ἀρχαιότερα τῶν φερόντων τὴν κεφαλὴν ταύτην νομίσματων εἶναι τεχνοτροπίας μεταγενεστέρας τῆς τῶν γνωστῶν νομίσμάτων τοῦ Μαυσσώλλου, δευτέρον δὲ διότι, ἐνῷ δὲ ὅχη τοῦ Μαυσσώλλου καὶ τῆς Ἀρτεμισίας ἡδη δλως ἐφήμερος καὶ πᾶν ἄλλο δὲ ἀγαπητὴ ἐν Κῷ, ἡ κεφαλὴ αὐτῆς παραμένει σταθερῶς ἐπὶ τῶν νομίσμάτων τῆς Κῶ ἐπὶ ἡμισυν καὶ πλέον αἰῶνα, δει κνίουσα οὕτω σαφῶς ὅτι πρόκειται περὶ προσώπου ἀποθεωθέντος καὶ ἐν τῇ λατρείᾳ τῆς δημοκρατούμενης πόλεως μονίμως εἰσαχθέντος. Τοιοῦτον δμως πρόσωπον βεβαίως δὲν δύναται νὰ εἶναι ἡ τὸν ὑπὸ τῶν δλιγαρχικῶν ἐπαγχθέντα Μαύσωλον διαδεχθεῖσα γυνὴ αὐτοῦ Ἀρτεμισία, ἵστοις «φθινάδι νόσῳ ληφθεῖσης διὰ τὴν λύτην τὴν ἐπὶ τοῦ ἀνδρός καὶ ἀδελφοῦ»³, «φθίσει δὲ ἀποθαρρύνσης διὰ τὸ πένθος τοῦ ἀνδρός»⁴, ἡ εἰκὼν δὲν θὰ δωμίαζε βεβαίως πρὸς τὴν ὑγίειαν, κάλλος καὶ ρώμην ἀποπνέουσαν κεφαλὴν τῶν νομίσμάτων τῆς Κῶ. Ἀφίνω δὲ ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ τοῦ Μαυσσώλλου, τῇ προγενεστέρᾳ τῆς τοῦ Ἀλεξανδροῦ τοῦ Μεγάλου, ἀδύνατον εἶναι νὰ παραδεχθῶμεν εἰκόνα θυγατῆς ἐπὶ νομίσματος ἐλληνικῆς πόλεως⁵, ἀφοῦ μάλιστα οἱ δυνάσται τῆς Καρίας οὐδὲ ἐπὶ τῶν νομίσμάτων αὐτῶν ἔθεσαν τὴν ἑαυτῶν εἰκόνα πρὸ τῆς δυναστείας τῆς Ἀρτεμισίας ἡ μετ' αὐτήν⁶.

¹ Num Chroniche, 1892 p. 205.

² Δημοσθ. 15, 11, 27. - Διοδώρου XVII, 36, 2. 45, 7. - Λουκιανοῦ, Νεκρ. διάλ. 24, 3. - Στράβωνος 14, 656. - Σωνίδας καὶ Ἀρποκρατόν εἰν λ. Αρτεμισία. - Paton καὶ Hicks ἐπ. p. XXIX.

³ Θεόπομπος παρ. Ἀρποκρατίον ε. ἀ.

⁴ Στράβων ε. ἀ.

⁵ Προβλ. Imhoof-Blumer, Porträtköpfe auf antiken Münzen p. 4 z. xxi E. Babelon, Les origines du portrait sur les monnaies grecques: Revue de l'art, vol. V. p. 89-186.

⁶ Imhoof-Blumer ε. ἀ. σελ. 25. Πρ. τὴν πρὸς ταῦτα ἐναντίαν, ἀλλὰ κατ' ἐμὲ δλως ἀπίθανον ὑπόθεσιν τοῦ J. Six (νεοῦ περὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Μαυσσώλλου ὡς Ἡρακλέους ἐπὶ νομίσματων τῆς Κῶ: Röm. Mittheil. 1899 Bd. XIV. p. 81-83).

Ἄπαραδεκτος ἐπίσης φαίνεται μοι καὶ ἡ ἑτέρα ὑπόθεσις τῶν H. Weber καὶ Hill⁷, ὅτι ἡ κεφαλὴ αὐτῆς εἰκονίζει τὴν Δήμητρα. Ὁχι μόνον οὐδὲν ἀψευδὲς χαρακτηριστικὸν τῆς θεᾶς ταύτης, οἷον π. χ. οἱ στάχυες, παρουσιάζει ἡ κεφαλὴ αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτῆς προσλαμβάνουσιν ἐπὶ τῶν νομίσματων, ὡς βλέπει τις ἐκ τῆς παρενθείσης εἰκόνος (σελ. 706), σὺν τῷ χρόνῳ ἔκφρασιν ἐντελῶς ἀνθρωπίνην, οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχουσαν πρὸς τοὺς σταθερῶς ιδανικοὺς χαρακτῆρας τῆς Δήμητρος.

Ἐξ ἄλλου πάλιν ἡ τεχνοτροπία τοῦ ἀρχαιοτέρου τῶν νομίσματων τούτων, ἣτις ταυτίζεται πρὸς τὴν τῶν δυνάστων νομίσματων τοῦ Μαυσσώλλου, δευτέρου δὲ διότι, ἐνῷ δὲ ὅχη τοῦ Μαυσσώλλου καὶ τῆς Αρτεμισίας ἡδη δλως ἐφήμερος καὶ πᾶν ἄλλο δὲ ἀγαπητὴ ἐν Κῷ, ἡ κεφαλὴ αὐτῆς παραμένει σταθερῶς ἐπὶ τῶν νομίσμάτων τῆς Κῶ δὲν πρόκειται περὶ μνημείου τῶν χρόνων τούτων, ἐν οἷς ἀκριβῶς πίπτει τὸ μέγα καὶ τόσον πανηγυρισθὲν γεγονός τοῦ ἐν Κῷ τοκετοῦ τῆς Βερενίκης, ἵστοις ἡ ἀποθέωσις ἐν Κῷ καὶ ἐπομένως ἡ ἀπεικόνισις ὡς θεᾶς ἐπὶ τῶν νομίσμάτων καὶ ἡ ἐπὶ μαροδὸν παραμονὴ ἐπ' αὐτῶν εἶναι τὶ δλως προσδοκώμενον αὐτὸν καθ' ἑαυτό.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ κεφαλὴ αὐτῆς δὲν φαίνεται δμως αὐτῆς πρὸς τὰς γνωστὰς κεφαλὰς τῆς Βερενίκης τὰς ἐπὶ τῶν πολὺ κατόπιν ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ B' κοπέντων νομίσματων, ἀλλὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα νομίσματα εἰκονίζουσι γηραιὰν τὴν μόλις περὶ τὸ 270 (Ιερον τὸ Φιλαδέλφου) ἀποθανοῦσαν Βερενίκην⁸, ἐκόπησαν δὲν ἐποχῇ, καθ' ἣν ἐπεκράτησεν ἐν Αἰγύπτῳ νὰ εἰκονίζωνται οἱ Πτολεμαῖοι μετὰ τῶν ἀνθρωπίνων αὐτῶν χαρακτηριστικῶν οὐχὶ ἔξιδανικευμένων, ἀλλὰ πιστῶς τὴν φύσιν ἀντιγραφόντων, ἐνῷ τὰ νομίσματα τῆς Κῶ ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ήλικίας καὶ τοῦ κάλλους τῆς Βερενίκης, εἰκονίζουσι δ' αὐτήν, κατὰ τὴν ἐλληνικὴν συνήθειαν μετὰ θείων καὶ ἔξιδανικευμένων χαρακτηριστικῶν. Πρὸς τούτοις δὲ Θεόκριτος ἔξυμνει τὸ κάλλος τῆς εὐειδοῦς Βερενίκης, ἵστοις τὸν εὐώδη κόλπον αὐτῆς ἡ «κάλλει ἀριστεύοντα θεάσιν»⁹ ἡ Ἀφροδίτη ήταν εἰκονίζων Βερενίκη¹⁰.

εὐειδῆς Ἀχέροντα πολύστονον οὐκ ἐπέρασαν, ἀλλὰ μιν ἀριστεύσασα (Ἀφροδίτη), πάροιδ' ἐπὶ νᾶα κατελθεῖν

⁷ BMC. Caria. Cos etc. d. XCIII.

⁸ Mahaffy, Petrie Pap. I, 19 Πρ. Bl. Strack Die Dynastie der Ptolemäer p. 190, 6.

⁹ Θεόρο. 17, 35-45.

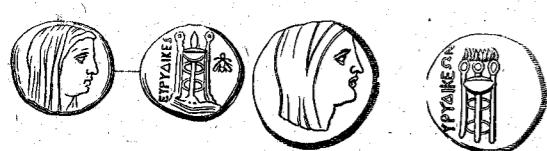
κυανέαν καὶ στυγνὸν δεῖ πορφυρὰ καμίόντων,
ἔς ναὸν κατέθηκεν, ἔάς δ' ἀπεδάσσαο τιμᾶς.

Ἐκτοτε δὲ ἡ οὐτως ἀποθεωθεῖσα Βερενίκη,
ώς ἄλλη τις Ἀφροδίτη,

πᾶσιν ἥπιος ἥδε βροτοῖς μαλακοὺς μὲν ἔσωτας
προσπνείει, κούφας δὲ διδοῖ πονέοντι μεριμνας.

Ἐλατρεύετο ἄρα ἐν Κῷ ἡ Βερενίκη ὡς γαμήλια τις Ἀφροδίτη διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς νήσου εἰκὼν αὐτῆς παρουσιάζει τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Ἀφροδίτης, τὸ ἐπαφρόδιτον δηλαδὴ ὠριμον καλλος καὶ τὸν γαμήλιον πέπλον. Γνωρίζουμεν ἡδη διτὶ ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ νιοῦ τῆς Βερενίκης ἐν τῇ ἐπισήμῳ λατρείᾳ τῶν Πτολεμαίων ἐλατρεύετο αὐτῇ ὡς θεὰ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἔνθα μάλιστα ὑπῆρχε καὶ Βερενίκειον ἱερὸν αὐτῆς, τιμηθεῖσα μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Πτολεμαίου ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς περιφρήμου πομπῆς Πτολεμαίου τοῦ Β', «εἰκόσι τρισὶν ἐφ' ἀρμάτων χρυσῶν καὶ τεμένεσιν ἐν Δωδώνῃ»¹. Τὸ διτὶ δὲ πρῶτοι οἱ Ἑλληνες τῆς Κῶ ἀπενέωσαν ἐπισήμως ζῶσαν ἔτι τὴν Βερενίκην, συμφωνεῖ πρὸς τὸ γνωστὸν γεγονός διτὶ πρῶτοι οἱ ὑπῆρχοι τῶν Διαδόχων Ἑλληνες ἀπένειμαν ἐπισήμως θείας τιμᾶς πρὸς αὐτούς, καθ' ὃν χρόνον αὐτοὶ οὕτοι οἱ Διαδόχοι δὲν ἐτόλμων νὰ πράξωσι τοῦτο δι' ἑαυτούς, ἀν καὶ τὸ ἡνείχοντο εὐχαριστῶς, μέχρις οὖ, ἀπὸ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, ἥκιολούθησαν καὶ αὐτοὶ τὸ παραδειγμα τῶν ὑπηρκοών αὐτῶν².

B'.—ΕΥΡΥΔΙΚΗ ΓΥΝΗ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ A'.

Νομίσματα χαλκᾶ Εὐρυδικέων.

Ἡ Βερενίκη δὲν ἦτο ἡ πρώτη σύζυγος τοῦ Πτολεμαίου. Πρὸ αὐτῆς ὁ σατράπης τῆς Αἴγυπτου ἔλει συζευχῆ Εὐρυδίκην, τὴν θυγα-

¹ Καλλιένος παρ' Ἀθηναϊφ. 5,202, d. καὶ 203, a. Περὶ τῆς λατρείας αὐτῆς καὶ τοῦ Πτολεμαίου ὡς θεῶν Σωτῆρων ἵδε Witzen, Gött. Anz 1895, 139.—C. I. G. III, 5127A.—Pauly-Wissowa, Real Encycl. ἔ. λ. Βερενίκη (p. 282).

² Ἰδε Kornemann, Zur Geschichte der antiken Herrscherkulte ἔ. d. p. 65 κ. ἔξ.

τέρα τοῦ Ἀντιπάτρου, θείαν τῆς Βερενίκης, ἡτις χήρα ἦδη οὖσα Μακεδόνος τινὸς Φιλίππου καὶ μῆτη τέκνων, συνώδευσεν εἰς Αἴγυπτον τὴν Εὐρυδίκην, ὅτε αὐτῇ μετέβη ἐκεῖ ὡς νύμφη περὶ τὸ 321 π. X.³. Ὁτε δὲ ταχὺ κατόπιν ὁ Πτολεμαῖος ἡράσθη τῆς ἀνεψιᾶς μᾶλλον τῆς θείας, συνεζεύχθη μὲν περὶ τὸ 317 τὴν Βερενίκην⁴, ἀλλὰ καὶ δὲν διεζεύχθη ἥ ἔξωρισε τὴν τελευταίαν, ὡς δυνάμενος κατὰ τὰ ἔθιμα τῶν Διαδόχων νὰ ἔχῃ συγχρόνως πλείονας συζύγους.

Περὶ ἐρίδων μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἡγεμονίδων οὐδὲν ἀναφέρεται, ἐφ' ὅσον τούλαχιστον ἔζη ὁ Πτολεμαῖος, ὅστις ἐγνώριζε καλλιστα νὰ τηρῇ τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην τοῦ οἴκου αὐτοῦ⁵. Ἐχοντες δύμας ὑπ' ὄψιν διτὶ ἡ Βερενίκη ἦτο ἡ τὰ μέγιστα δυναμένη καὶ πρωτεύουσα ἀρετῇ καὶ φρονήσει τῶν Πτολεμαίου γυναικῶν⁶ καὶ ἡ εὐνοούμενη αὐτοῦ⁷, κατορθώσασα μάλιστα νὰ προτιμήθωσιν ἐν τοῖς ἀξιώμασι τοῦ κράτους τὰ τέκνα αὐτῆς ἀντὶ τῶν τῆς Εὐρυδίκης,—ώς τοῦ μὲν ἐκ τοῦ πρώτου αὐτῆς γάμου νιοῦ Μάγα διορισθέντος στρατηγοῦ καὶ βασιλέως τῆς Κυρηναϊκῆς, τοῦ δὲ ἐκ τοῦ Πτολεμαίου νιοῦ αὐτῆς Πτολεμαίου Β' τοῦ Φιλαδέλφου ἀναγνωρισθέντος, ζῶντος ἔτι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, διαδόχου τοῦ θρόνου πρὸς ζημιάν τοῦ πρεσβυτέρου ἐτερούθαλούς ἀδελφοῦ αὐτοῦ Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ, νιοῦ τῆς Εὐρυδίκης,—δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν εὐλόγως διτὶ μεγάλῃ ἀντιζηλίᾳ θὰ ὑπῆρχεν εὐθὺς ἔξ ἀρχῆς μεταξὺ τῶν δύο γυναικῶν τοῦ Πτολεμαίου, ἴδιον κόμμα ἔχοντος ἔκαστης καὶ διπαδούς, οἶος π. χ. Δημήτριος ὁ Φαληρεύς, ὅστις συνηγόρει, μάτην, παρὰ τῷ Σωτῆρι ὑπὲρ τῆς παραχωρήσεως τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου εἰς τὰ τέκνα τῆς Εὐρυδίκης⁸. Τότε βεβαίως οἱ τοῦ κόμματος τῆς Εὐρυδίκης, ἥ καὶ τῶν Ἑλλήνων οἱ ἴδιαιτέρως παρ' αὐτῆς εὐεργετηθέντες, δὲν θὰ παρέλειπον νὰ ἀπονεύμωσιν αὐτῇ τιμᾶς δύμιας πρὸς ἐκείνας, ὡν ἐτυχεν ἡ Βερενίκη παρὰ τῶν Κώνων.

Αἱ σκέψεις αὗται στρέφουντι τὴν προσοχὴν ἡμῶν πρὸς τὰ γνωστὰ ἐκεῖνα σπάνια, εὔτεχνα χαλκᾶ νομίσματα, πόλεως ἐλληνικῆς ἀγνώστου μέχρι τοῦδε, τὰ φέροντα ἐφ' ἐνὸς μὲν παρὰ τοῖποδα τὴν ἐπιγραφὴν ΕΥΡΥΔΙΚΕΩΝ, (ἴδε

³ Strack, ἔ. ἀ. p. 189, 4.

⁴ Παυσαν. I, 6, 8.

⁵ Mahaffy, ἔ. ἀ. σελ. 37.

⁶ Πλούταρχ. Πιύρο. 4.

⁷ Θεοχρ. 17, 34 κ. ἔξ.

⁸ Ερμηπός παρὰ Διογ. Λαερτ. 5, 5, 8.

εἰκόνας) ἐφ' ἐτέρου δὲ κεφαλὴν βασιλίσσης, ἀπαράλλακτον τὴν παράστασιν πρὸς τὰς γνωστὰς ἐκ τῶν νομισμάτων κεφαλὰς τῶν διαφόρων βασιλισσῶν τῆς Αἴγυπτου.

Τὰ νομίσματα ταῦτα ἐγένοντο ἀφοριμὴ πολλῶν γνωμῶν παρὰ τοῖς σοφοῖς¹, πρῶτον μὲν διὸ πρὸς τὸν προσδιοισμὸν τῆς πόλεως, ἡτις θὰ ἔκοψεν αὐτά, οὐδεμιᾶς τῶν γνωστῶν ἀρχαίων πόλεων φερούσης τὸ δύομα Εὐρυδίκεια, δεύτερον δὲ ὡς πρὸς τὴν ἀναγνώσιν τῆς εἰκονιζομένης ἐπ' αὐτῶν Εὐρυδίκης, γνωστοῦ δινοτοῦ διτὶ πλείονες βασιλίσσαι τοῦ ὀνόματος τούτου εἶναι γνωσταὶ ἐκ τῶν πηγῶν. Ως πρὸς τὸ δεύτερον ζήτημα οὐδεμία μέχρι τοῦδε ἐπετεύχθη διμοφωνία, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ πρῶτον, νῦν μετὰ τὴν ὑπ' τοῦ von Sallet² πιστοποίησιν τοῦ γεγονότος διτὶ τὰ νομίσματα ταῦτα ἀνακαλύπτονται ἐν Ἐφέσῳ, ἡς φέρουσιν ἐν τῷ πεδίῳ καὶ τὸ πασίγνωστον σύμβολον, τὴν μέλισσαν, ἀνεγνωρίσθη διτὶ ἀνήκουσι τῇ πόλει ταύτῃ, μετονομασθείση ποτὲ Εὐρυδικείᾳ³.

Γνωστοῦ δὲ δινοτοῦ διτὶ ὁ τὴν Ἐφεσον Ἀρσινόη, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου αὐτοῦ Αἴγυπτης, θυγατρὸς τοῦ Πτολεμαίου, μετονομάσας Λυσίμαχος ἐνύμρευσε ἐκ πολιτικῶν ὑπολογισμῶν δρμάμενος πρὸ τοῦ γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς Αἴγυπτης τὸν πρεσβύτατὸν τῶν νιῶν αὐτοῦ Αγαθοκλέα μετὰ τῆς ἐκ τῆς Εὐρυδίκης θυγατρὸς τοῦ Πτολεμαίου Λυσάνδρας, δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν εὐλόγως διτὶ ἀκριβῶς πρὸς τιμὴν τῆς πενθερᾶς αὐτοῦ βασιλίσσης τῆς Αἴγυπτου καὶ πρὸς κολακείαν τοῦ κραταιοῦ καὶ ἀναγκαιοτάτου αὐτῷ συμμάχου μετώνόμασε τὴν Ἐφεσον Εὐρυδικειαν, ἡς οἱ κάτοικοι θέσαντες ἐπὶ τῶν νέων νομισμάτων τὴν εἰκόναν ἀπένειμαν τῇ νέᾳ ἐπωνύμῳ αὐτῶν τὴν αὐτὴν θείαν τιμήν, ἥν ἀπένειμαν πρότερον οἱ Κῷοι τῇ ἀντιζηλῷ αὐτῆς Βερενίκῃ.

Κατὰ ποῖον ἔτος συνεζεύχθη ὁ Αγαθοκλῆς τὴν Λυσάνδραν δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστόν, ὡς τῶν πηγῶν ἀντιφασκουσῶν πρὸς ἀλλήλας⁴. Ἐκ τινος μαρτυρίας δύμας τοῦ Πλού-

¹ Pellerin, Recueil, Tom. I, p. 116, pl. XVIII, 1.—Eckhel, D. Num. Vol. 11 p. 269.—Mionnet, II p. 202; Suppl. 111 p. 77.—Sestini, Classes générales p. 37.—Visconti, Iconographie grec. Tom. II p. 233—235 pl. XL n° 13 (ed. in fo) zoi. Tom. II p. 77 ed. in 4.—Borrel, Num. Chron. 111, 135-137.—Lcakc. Num. Hell., Eur. Greece p. 53.—Head, BMC. Macedonia p. XXXIV παι. p. 75, 1-3 εἰκόνων ἐν τῷ κειμένῳ Head—Σβορώνου, Ιστορία τῶν νομισμάτων. Τόμ. Α σελ. 279.

² Bischreißung d. Aut. Münzen, Bd. II, p. 88.

³ Head., BMC. Ionia p. XLVI καὶ b. 56 pl. X, 7.

⁴ Πρβλ. Strack ἔ. ἀ. p. 190, 4.

τάρχου⁵ ἔξαγεται ἀσφαλῶς διτὶ ἐν ἔτει 300 π. Χ. εἶχεν ἡδη συντελεσθή ὁ γάμος οὗτος, ὡς καὶ ὁ τοῦ Λυσίμαχου μετὰ τῆς Αρσινόης.

Ἐπειδὴ δὲ ἔξ αλλού τινὸς χωρίου τοῦ Παυσανίου⁶ μαρτυρεῖται ὁρτᾶς διτὶ, διτὶ ὁ Λυσίμαχος, ἐν ἔτει 300 π. X., ἐνυμφεύθη τὴν Αρσινόην, ὁ Αγαθοκλῆς εἶχεν ἡδη τέκνα ἐκ τῆς Λυσάνδρας, ἔξαγομεν διτὶ ὁ γάμος τοῦ Αγαθοκλέους ἐγένετο τούλαχιστον ἐν ἔτει 302 π. X. καὶ δὴ πιθανῶς ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο στενῆς συμμαχίας⁷ τοῦ Λυσίμαχου πρὸς τὸν Πτολεμαῖον κατὰ τὸν Αἰγύπτον.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀκριβῶς συνεπεῖ τῆς συμμαχίας ταύτης εἰσέβαλεν ἀμέσως ὁ Λυσίμαχος εἰς τὴν Μικρὰν Ασίαν καὶ ἐκυρίευσε τὸ θέρος διατὰ τοῦ Μακεδόνος στρατηγοῦ Πρεπελάου⁸ τὴν τῷ Αἰγύπτῳ ἀνήκουσαν⁹. Ἐφεσον, διτὶ καὶ τὸν λιμένα τῶν ἔχθρικῶν πρὸς αὐτὸν δειχθέντων κατοίκων ἐνέπροτες καὶ τὴν ἐν τῇ πόλει «προϋπάρχονταν τάξιν κατήργησε», δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν διτὶ ἀποτελεσμάτων τῆς ταύτης καταστάσεως ταύτης καὶ μετατροπῆς τῶν τῆς πόλεως ἥτο καὶ ἡ μετονομασία τῆς Εφέσου εἰς Εὐρυδίκειαν, τοῦ Λυσίμαχου τιμῶντος καὶ κολακεύοντος οὗτως ἐν τῷ προσώπῳ τῆς πενθερᾶς αὐτοῦ τὸν σύζυγον αὐτῆς καὶ κραταιὸν σύμμαχον αὐτοῦ Πτολεμαῖον, οὐ τότε τοσαύτην εἶχεν ἀνάγκην. Ἡ λίαν ἐπιμεμελημένη τεχνοτροπία τῶν ἐν λόγῳ νομισμάτων συμφωνεῖ πρὸς τὴν χρονολογίαν ταύτην, ὡς ἐπίστης συνάδει καὶ ἡ εὐθὺς κατόπιν νομισματικὴ ιστορία τῆς Εφέσου, περὶ ἥς ἐν τοῖς ἔξης.

G'.—ΑΡΣΙΝΟΗ ΓΥΝΗ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ

ΚΑΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Β'. ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ

Πρὸ τὴν ἡ παρέλθη τὸ ἔτος τῆς ὑπὸ τοῦ Λυσίμαχου κατακτήσεως τῆς Εφέσου, διτὶ οὗτος τοῦ Αἰγύπτου Δημήτριος, ἔλιθων μετὰ δυνάμεως ἐξ Ελλάδος εἰς Εφέσον, ἐποιείρησε καὶ ἔ-

⁵ Δημητρ. 31 «ἐπει καὶ Λυσίμαχον ἐνόρα (δι Σέλευκος) τῶν Πτολεμαίου θυγατέρων τὴν μεν εαυτῷ, τὴν δὲ Αγαθοκλεῖ τῷ μῆτρα λαμβάνοντα».

⁶ 1,10,3: «Λυσίμαχος γάρ ἡλικιά τε ἡδη προίκων... καὶ Αγαθοκλεῖ παίδων ὄντων ἐκ Λυσάνδρας Αρσινόην ἔγημεν ἀδελφὴν Λυσάνδρας».

⁷ Δρούσην, Ιστορία τῶν Διαδόχων, σελ. 555 π. ἔξ.

⁸ Διοδώρου 20,46,1. 107.4 καὶ 111,3. —Πολυναίου

4, 7, 1.

⁹ Διοδώρου 18,52,7.

ξεδίωξε τὸν στρατηγὸν Πρεπέλαον καὶ «ἡνάγκασε τὴν πόλιν εἰς τὴν προύπαρχονσαν ἀποκαταστῆναι τάξιν», φυλακὴν εἰς τὴν ἀκρόπολιν αὐτῆς ἐγκαταστήσας ὑπὸ φρουραῖς τὸν Διόδωρον¹. Βεβαίως ἐν τῶν πρωτίστων ἔργων

Αργυροῦν νόμισμα Ἐφέσου Ἀρσινόης,
ἐν μεγεθύνσει.

τῆς ἀποκαταστάσεως ταύτης τοῦ πρώην καθεστῶτος θὰ ἦτο ἡ κατάργησις τοῦ ὄντος αὐτῆς Εὑρυδικείας, οὕτω δὲ ἐξηγεῖται καὶ τὸ ὅλως σπάνιον καὶ ἐφήμερον τῶν νομισμάτων τῶν ΕΥΡΥΔΙΚΕΩΝ.

Ἐν ἔτει 295 ἀνέκτησε ὡς φαίνεται, πάλιν δὲ Λυσίμαχος τὴν Ἐφέσον, ἀλλὰ καὶ πάλιν, πρὸ τοῦ 288, ἐγένετο κύριος αὐτῆς ὁ Δημήτριος.

Τέλος ἐν ἔτει 288 ὁ Λυσίμαχος ἐκυρίευσεν ὄριστικῶς τὴν πόλιν ταύτην², τότε δὲ θέλων νὰ ἀσφαλίσῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἐκ τοῦ πειρατῶν, δὲν ἔκανεν, ὡς κατὰ τὴν πρώτην κατοχήν, τὸν λιμένα αὐτῆς, ἀλλὰ μετέθηκεν αὐτὴν εἰς τὰ ἐνδότερα, τόπον τινὰ μακρὰν τῆς παραλίας ἰσχυρῶς τειχίσας καὶ τοὺς ἀποδοθμῶς μεδισταμένους εἰς τὴν νέαν πόλιν κατοίκους τῆς παλαιᾶς ἀναγκάσας πρὸς τοῦτο διὰ κατακλυσμοῦ τῆς ἐν κοίλῳ τόπῳ κειμένης πόλεως αὐτῶν, δὲν ἐπήνεγκε τηρήσας καταρράκτην ὅμβρον καὶ τοὺς ρινούχους τῆς παλαιᾶς πόλεως ἐμφράξας³. Τότε δὲ ἡνάγκασε καὶ τοὺς Λεβεδίους καὶ Κολοφωνίους, ὃν κατέστρεψε τὰς πόλεις, νὰ ἔλθωσιν ὡς οἰκήτορες τῆς νέας πόλεως⁴.

Τὴν οὕτω συνοικισθεῖσαν νέαν Ἐφέσον ἐ-

κάλεσεν δὲ Λυσίμαχος Ἀρσινόην «ἀπὸ τῆς γυναικὸς Ἀρσινόης», θυγατρὸς τοῦ Πτολεμαίου καὶ τῆς Βερενίκης, γεννηθείσης τὸ βραδύτερον περὶ τὸ 316 π. Χ.⁵. Τότε πάντως ἐκόπη ἐν αὐτῇ ἡ σειρὰ τῶν νομισμάτων τῶν φρεόντων (ἰδὲ τὴν εἰκόνα) ἐφ' ἐνὸς μὲν τὴν εἰκόνα τῆς νεαρᾶς τότε ἐπωνύμου τῆς πόλεως βασιλίσσης Ἀρσινόης, ἐφ' ἐτέρου δὲ πλησίον τῶν Ἐφεσιακῶν τύπων καὶ τοῦ κατ' ἔξοχὴν συμβόλου τῆς Ἐφέσου, ἥτοι τῆς μελίσσης, τὴν ἐπιγραφὴν ΑΡΣΙ (νοειτῶν), ὃν νομισμάτων περιγραφὴν παρέχομεν ὑπὸ ἀριθ. 875-889, Πίν. XXVI 11-15 τῆς συγγραφῆς ἡμῶν (σελ. 233 κέ.). Τότε ἐπίσης θὰ ἐκόπησαν καὶ τὰ Λυσίμαχείων τύπων νομίσματα τῆς Ἐφέσου τὰ φέροντα παρὰ τὸ σύμβολον τῆς μελίσσης τὸ μονογράφημα Ρ (σινοϊτῶν)⁶.

Ἡ σειρὰ αὐτῆς θὰ διήρκεσε τὸ πολὺ μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 281 π. Χ. θανάτου τοῦ Λυσίμαχου, δὲτε ἐξεδιώθη τῆς Ἐφέσου ἡ Ἀρσινόη ὑπὸ τοῦ καταλαβόντος τὴν πόλιν Σελεύκου καὶ τῶν Ἐφεσίων, ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ὅποιων μόλις διὰ πανουργίας ἐσώσεται τὴν ζωὴν αὐτῆς. Ρητῶς δὲ μαρτυρεῖται δὲτι «τοῦ Λυσίμαχον τελευτήσαντος ἡ πρότερον κλῆσις ἀνελήφθη» — «ἐπικρατήσαντος πάλιν τοῦ ἀρχαίου ὄνοματος»⁷.

Τὰ δὲ Λυσίμαχείων τύπων νομίσματα τὸ φέροντα ὡς χαρακτηριστικὸν σύμβολον μέλισσαν καὶ ΕΦ (εσίων)⁸, ἀντὶ τοῦ Ρ (σινοϊτῶν), θὰ ἐκόπησαν μετὰ τὴν ἐν ἔτει 295 π. Χ. δεύτεραν κατάκτησιν τῆς Ἐφέσου ὑπὸ τοῦ Λυσίμαχον⁹.

Διατί δὲ ὁ Λυσίμαχος, δὲτι τὸ δεύτερον μετωνόμασε τὴν Ἐφέσον, δὲν διετήρησε τὸ ὄνομα Εὑρυδικεία, ἀλλὰ προετίμησε τὸ τῆς Ἀρσινόης, εἶναι, νομίζω, εὔκολον νὰ ἐννοηθῇ. Ἐν πρώτοις ἐπόδκειτο νῦν περὶ κτίσεως νέας πόλεως, δεύτερον δὲ ὁ Λυσίμαχος, εἰς ὀλέθριον γεροντικὸν ἔρωτα ὑπείκων¹⁰, εἶχεν ἥδη συζευχθῆ τὴν πανουργὸν, φιλόδοξον καὶ «δεινὴν περιελθεῖν» Ἀρσινόην, ἥτις θέλουσα τὰ ἐκ τοῦ γάμου αν-

⁵ Στράβων. Εὐστάθιος καὶ Στέφ. Βυζ. ε. ἀ.—Πβλ. Rohee, Criech Romau. 75 Anm.

⁶ C. Müller, Die Münzen des Lysimachus.

⁷ Στέφ. Βυζ. καὶ Στράβων ε. ἀ:

⁸ Müll. ε. ἀ. ἀρ.

⁹ Πβλ. Müller ε. ἀ. καὶ B. V. Héad, On the chronological sequence of the coins of Ephesus p. 32 κ. εξ.

¹⁰ Οὐχὶ ἐπὶ πολιτειῶν ὑπολογισμῶν, ὡς θέλει ὁ Δρόσσεν· ίδε Μέμνονα ἐν F. H. G. III, 530 καὶ Παυσαν. I. 10. 3, ἀρχόμενον τῆς διηγήσεως διὰ τῶν «εἰώθασι δὲ ἀνθρώποις δι᾽ ἔρωτα φύεσθαι πολλαὶ συμφοραῖ».

¹ Διοδώρου ε. ἀ.

² Πλούταρχον, Δημήτρ. 35.—Πολυαίνου IV, 7, 4 καὶ 19.—Frontin. Strateg. III, 3, 7.—C. Müller, Die Münzen des Lysimachus p. 80.

³ Στράβωνος 14, 640.—Στέφ. Βυζάν. ἐν λ. Ἐφεσος.—Ἐνστ. εἰς Διον. Περιηγ. στ. 843 (p. 261, 7).

⁴ Παυσαν. 1, 9, 7.

τῆς μετὰ τοῦ Λυσίμαχου τέκνα νὰ ὑποσκελίσωσιν ἐν τῇ διαδοχῇ τοῦ θρόνου αὐτὸν τὸν πρεσβύτατον υἱὸν τοῦ Λυσίμαχου Ἀγαθοκλέα, σύζυγον τῆς θυγατρὸς τῆς Εὑρυδικῆς Λυσάνδρας, τοσοῦτον ὑπέσκαψε τὴν ὑπόληψιν αὐτοῦ καὶ ἐσυκοφάντησε παρὰ τῷ Λυσίμαχῳ, ὡστε ἐπεισεν ἐπὶ τέλους τὸν ὄλως ὑπὸ τὸ κράτος αὐτῆς τελοῦντα γέροντα· νὰ ἀφῆσῃ αὐτὴν νὰ φονεύσῃ τὸν ἡρωϊκὸν Ἀγαθοκλέα, νὰ τρέψῃ δὲ εἰς φυγὴν τὴν Λυσάνδραν καταφυγοῦσαν μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς πρὸς τὸν Σέλευκον καὶ τὸν Πτολεμαῖον¹. Εἶναι ἐπόμενος εὐνόητον, διτὶ ὑπὸ τοιοῦτον κράτος τῆς Ἀρσινόης ἀπὸ τοῦ γάμου αὐτοῦ τελῶν Λυσίμαχος προετίμησε νὰ καλέσῃ τὴν Ἐφεσον Ἀρσινόην, λησμονῶν τὸ ὄνομα τῆς βασιλίσσης τῆς Αἰγύπτου, μητρὸς τῆς ὑπὸ δυσμένειαν ἥδη τελούσης Λυσάνδρας.

Ἐν τέλει σημειοῦμεν, διτὶ τινὲς τῶν νομισματικῶν ὑπέθεσαν διτὶ ὁ Λυσίμαχος ἐκάλεσεν Εὑρυδικείαν τὴν κόψασαν τὰ νομίσματα τῶν ΕΥΡΥΔΙΚΕΩΝ πόλιν πρὸς τιμὴν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Εὑρυδικῆς, διτὶ τινες τῶν ἀρχαίων δυνατῶν τὸν ἡρωϊκὸν Εὑρυδικῆς, διτὶ τινες τῶν ἀρχαίων δυνατῶν τὴν Μακεδονίας. Ἄλλ’ ἐν τῇ ιστορίᾳ

¹ Παυσανίας ε. ἀ.—Wilcken ἐν Pauly-Wissowa, Real Encycl. ἐν λ. Arsinoe II p. 1282.

I. N. ΣΒΟΡΩΝΟΣ

ΜΙΚΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Κλεφτὰ φιλάκια ποῦ ἀρπαξα. Νὰ μὴ σᾶς νοιώσουν ἄλλοι...

Ἄχ, ιστορία τόσο μικρή! Μὴ γένης πειδο μεγάλη.

Τοῦτο ἀς χαδῆ κι' ἀς ξεχαστῆ. Γιατ' εἰν' ὡς δλα ἐκεῖνα δπου δὲν ἔχουν τὸ γιατὶ κι' ἀσπροβολοῦν σὰν κοίνα.

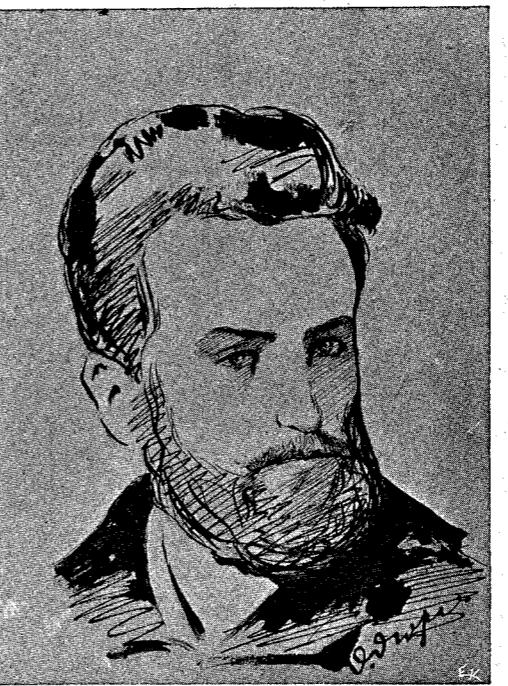
Κλεφτὰ φιλάκια... Πααίνετε μὲ τ' ἀμολόγητα δσα παλέβουν μὲ τὸν ἀνεμο ν' ἀρμονιστοῦν σὲ γλῶσσα.

Αν τύχη κι' ἀκονσε ποιητής, τότε ἀς σᾶς κάμη στίχο, κιθάρα ἀν τύχη κι' ἀκονσε, τότε ἀς πλάση σὲ ἥχο.

Μ' ἀν σᾶς ἐπῆρα καὶ τὸ πῶς, ποτὲ μὴν πάη σὲ στόμα.

Μονάχη ἀς τὸ κρατῆ ἡ σιγή, ποῦν' μαγεμένη ἀκόμα...

ΓΙΑΝΝΟΥΛΗΣ ΧΑΛΕΠΑΣ

Γιαννούλης Χαλεπᾶς.

ΧΟΡΟΣ ΤΑ ΞΑΡΑΜΑΤΑ

Κύματα ζωῆς χυθῆκαν κι ἥσουν ὁ ἀσπρός των ἀφρός
τὰ φτερούγια σου ἀπλωθῆκαν καὶ μᾶς πῆρεν ὁ χορὸς
καὶ μᾶς πῆρε σ' ἔταν κύκλο, ποῦ δὲν ἔχει τελειωμό.
"Ἄχ! μικροῦλα, δὲ θὰ φύγης δίχως κάποιονε χαμό.
Πεταλοῦλα, κάτι ἐγράφη γιὰ τοὺς δυὸς παντοτεινὰ
μᾶς ἐτύλιξε ἡ ἀνέμη ποῦ στὸν κόσμο τριγυρνᾷ,
μᾶς κρατοῦν κλωττές ποῦ φτάνουν ὡς τὴν ἄκρη τῆς ζωῆς.
Τί τ' ἀπλώνεις τὰ φτερά σου; Πλειὰ δὲ γένεται νὰ βγῆς.

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΛΟΓΙΑ

Απὸ τὰ τραγούδια τοῦ Πέρσου ποιητοῦ Omar Khaggam.

Συντρόφοι! Νὰ μὲ στείλετε στὸ μυῆμα
μοσχοπλυμένον μὲ χυμὸ ἀπὸ κλῆμα.
Καὶ νὰ μὴν ἦνε θλίψι. Νᾶνε πανηγῦρι.
Νὰ κοιμηθῶ μὲ τὰ τραγούδια τῆς ζωῆς
ποῦ ἐλέγαμε κρατῶντας τὸ ποτῆρι.
Φίλος στὸν τάφο ἀν ἔρθη νὰ μὲ κράξῃ,
παρακαλῶ τὸ δρόμο του ν' ἀλλάξῃ
κι' ἀς πάῃ πρὸς τὴν ταβέρνα! Προσοχὴ
μὴ μὲ πατήσῃ μόνο μέσ' τὴ σπόνη
τοῦ κατωφλιοῦ τῆς. Κι' ἔννοια του, μονάχος δὲ θὰ πιῇ.
Σκόνη θὲ νᾶμαι, ἀλλὰ θὲ νᾶμαι κεῖ.

Ζ. Α. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Άθηνῶν καὶ ἡκολούθησε μαθήματα ὑπὸ τὸν γλύπτην τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Λεωνίδαν Δρόσην. Αἱ ὅντας κλασσικαὶ σπουδαὶ τοῦ διδασκάλου ταχέως ἐπέδρασαν εἰς τὸν μαθητὴν καὶ διατηρήθησαν μέχρι τὴν οὐρανοκάτινην τοῦ οἰκουμένης αἵρεσην. Τὸ 1873 μετέβη εἰς Μόναχον ὃπου ἐπὶ τριετίαν ἦξιώθη ὅλων τῶν τιμητικῶν μεταλλίων καὶ τὸ 1876 ἐπανήρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ο Χαλεπᾶς ἔκτοτε ἐπεδόθη ὅλως ψύχως εἰς διάφορα ἔργα αὐστηρᾶς ἐκτελέσεως καὶ λεπτοτάτης ἐμπνεύσεως.

Οδηγηθεὶς ὑπὸ τῆς ἰδιοφυΐας του ἀπειμονώθη καθολοκήριαν ἀπὸ τοὺς συγχρόνους τουκαὶ ἐδημιούργει ἔργα τὰ δοποῖα ἔχω πλήρη συνειδήσεων διὰ τὸν ὑπότιτλον τοῦ οὐρανοκάτινης τοῦ οἰκουμένης. Τότε ἐν Ἑλλάδι ἡ ἀσκοπος χειροτεχνία ἐθαυμάζετο διὰ ἐκπροσωποῦσα τὴν ἀρχαίαν τέχνην! Τὸ σχῆμα, τὸ αἴσθημα, ἡ ψυχολογία, τὸ σχέδιον καὶ ἐν γένει ἡ πνευματικὴ ὑπόστασις τῆς ὕλης ἦσαν ἐντελῶς ἄγνωστα· ἥρκει μία οἰδαπήτοτε κατεργασία κατ' ἀπομίμησιν τοῦ νεοκλασσικισμοῦ τοῦ Κανόβα διὰ ν' ἀναδείξῃ κάθε ταπεινὸν ἔργατην τοῦ μαρμάρου διὰ ἀντιπρόσωπον τῆς ἐλληνικῆς γλυπτικῆς. Καὶ οὕτω ἐθάπτετο ὑπὸ τὸ βάρος τῶν συνειδήσεων ὁ μόνος Ἑλλην καλλιτέχνης διὰ τοῦτος ἀπὸ τὴν κατάστασιν αὐτὴν ἡναγκάσθη νὰ περάσῃ τὴν ζωὴν του μέσα εἰς τοὺς τεσαρας τοίχους ἐνὸς φρεγοκομείου.

Ποτὲ ἐν Ἑλλάδι δὲν συνέβη παρόμοιον εἰς τὴν ιστορίαν τῆς τέχνης· ὁ πάντοτε εὐφυὴς λαὸς τῆς Ἀττικῆς ἐγνώριζε νὰ εἰσδύῃ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ τεχνίτου, καὶ μόνον σήμερον παρέμεινεν ἄγνωστος σχεδὸν ἐπὶ τόσα ἔτη δικάιος τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων γλυπτῶν. Οταν ἡ μεγάλη ψυχὴ τοῦ ἀριστού ποιητοῦ Τιγράν Γεργάτη ἐπέργυζε ἐπάνω ἀπὸ τὴν ταφόπετρες τοῦ Κεραμεικοῦ καὶ ἔγραψε τὰ ὀδαῖα ἐκεῖνα ἀρδηρά του εἰς τὰ ξένα περιστικά, μόνον τὸ ἔργον τοῦ Χαλεπᾶς κατέτασσε μὲ τὰ ὑπέροχα γλυπτὰ τῆς ἀρχαίας τέχνης.

Τὸ ἀρχαῖον πνεῦμα πρῶτον ἥδη ενδισκε μίαν εἰλικρινὴ ἔργατικὴν ψυχὴν διὰ νὰ ψιθυρίσῃ τὰ μυστικὰ τοῦ ὀδαίου κόσμου. "Υπὸ τὴν ἐπίδρασιν ταύτην, τὴν ἀληθινὴν ἐλληνικὴν ἐπίδρασιν, διὰ Γιαννούλης Χαλεπᾶς ἥρχισε νὰ θεμελιώνῃ τὸ ἔργον του. Χωρὶς οὔτε κατὰ

Α κόμη μοῦ προξενεῖ ἱερὰν συγκίνησιν ἡ ἀνάμνησις τῶν παλαιῶν ἐκείνων ἡμερῶν. Ἐκεῖ εἰς τὸν πυκνωθέντα συνοικισμὸν τῆς ὁδοῦ Μαυρομιχάλη εἰς τὰς Ἀθήνας, εὑρίσκετο τὸ σπίτι ποῦ ἐφιλοξένησε τὸν ἀτυχῆ καλλιτέχνην. Τί θλιβερὰ ἴστορια! Ἡμουν σχέδον δεκαετής δταν κατὰ πρώτην φορὰν ἐπεσκέφθην τὸν ἄγνωστον καλλιτέχνην. Ἀκράτητος ἐπιθυμία μὲ εἰχε καταλάβει νὰ γνωρίσω τὸ μεγάλο μυστικὸν τῆς τέχνης ποῦ ἔκρυψε τὸ ἀπόκεντρον ἐκεῖνο ἐργαστήριο. Ἡτο ἀλληδῶς μία ἀποκάλυψις διὲ ἐμὲ ἡ φωλεὰ ἐκεῖνη τοῦ γείτονος εἰς τὴν δοποῖαν ἐτρύπωσα πολλάκις· μέσα εἰς τὴν ἔρημηκήν ἡσυχίαν, μόνον ἡ δημιουργὸς κείο τοῦ τεχνίτου ἐθορύβει μὲ κάποιον ὑπόκωφον κρότον. Ἡ ὕλη ὑπεκόπτει πρὸ τῆς ισχυρᾶς θελήσεως καὶ τὸ καλλιτέχνημα ἐλάμβανε μορφὴν κάτω ἀπὸ τὰς τυλώδεις κείδας τοῦ γλύπτου.

Γεννηθεὶς εἰς Τῆνον ἀπὸ πατέρα γλύπτην διὰ Γιαννούλης Χαλεπᾶς τὸν Αὔγουστον τοῦ 1854, εἰσῆλθε δεκαεξάτης εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον

γραμμήν νὰ παραλείψῃ τὴν σπουδὴν τῆς φύσεως, ἐρευνοῦσε ὁ ἀκάμιατος ἔργατης διὰ νὰ ρυμίσῃ τὴν τέχνην του. Τὸ σχέδιον τοῦ Γιαννούλη Χαλεπᾶ εἶνε μελετημένον μὲ μίαν αἰθοίαν ἀπαλότητα, γνώρισμα τῶν ὀραιοτέρων πλαστικῶν ἔργων τῆς καλῆς ἐλληνικῆς ἐποχῆς. Ἡ τέχνη του, ἀφοῦ ἔξηκθη ἀπὸ τὴν διδάσκαλον φύσιν, καθίσταται ρυθμικὴ ἐναρμόνισις αὐτῆς καὶ τὴν ὑποτάσσει εἰς τὴν ψυχήν του. Ποῦ ἀλλαχοῦ μεταξὺ τῶν νεωτέρων ἐλλήνων γλυπτῶν συναντᾶται τις ἕτοι ἀδελφωμένα τὴν αἰσθησιν μὲ τὴν γραμμήν καὶ τὴν σύνθεσιν μὲ τὴν πλαστικότητα;

Οἱ ἀναγνῶσται τῶν «Παναθηναίων» θὰ ἔκπλαγοῦν βεβαίως διὰ τὸ ὄνομα τοῦ διαπρεπεστέρου τῶν νεωτέρων ἐλλήνων γλυπτῶν τὸ ὅποιον ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἔμεινε ἐντελῶς ἄγνωστον. Εἰς τὴν νεωτέραν ἐλληνικὴν γλυπτικὴν δὲν γνωρίζω οὔτε ἐν ἔργον δυνάμενον νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν αἰσθητικὴν ἀπόδοσιν ἐπὶ τοῦ μαρμάρου μὲ τὸ ἔργον τοῦ Γιαννούλη Χαλεπᾶ.

Εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ Α' Νεκροταφείου Ἀθηνῶν σταματᾷ πάντοτε τὸν ἐπισκέπτην ἐν ἐπιτύμβιον ποῦ ξυπνᾷ μέσα μᾶς ἔνα κόσμον ἵδεωδη. Εἶνε τὸ μνημεῖον τῆς Ἀφεντάκη, τῆς νεαρᾶς κόρης ποῦ κοιμᾶται ἡσυχα τὸν αἰώνιον ὑπνον. Μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς θρησκείας γέρνει ἐπάνω εἰς τὸ μαλακὸν προσκέφαλον τὸ παρθενικὸν κεφαλί ποῦ δὲν τὸ ἐστόλισε ἀκόμη τοῦ ὑμεναίου ὁ στέφανος καὶ σκορπῷ γύρω στὰ πουρασμένα μάτια τῆς ζωῆς τὴν παρηγοριά, μὲ τὴν ὅποιαν μᾶς ἔθρεψε ἡ θρησκεία τῆς ὀργάπτης. Τίποτε δὲν ταράσσει τὴν ἀρμονίαν τῆς τέχνης τοῦ γλύπτου τὸ διάγραμμα τοῦ τεχνίτου δὲν εἶνε τὸ σύνηθες ἀκαδημαϊκὸν τὸ ὅποιον συναντᾶται εἰς τὰ κατὰ παραγγελίαν ἔργα τῆς ἀνάγκης ἐδῶ ἔργαται ὁ δημιουργὸς τεχνίτης λησμονῶν καθολοκηρίαν τὰς μεθόδους καὶ τὰ μέσα ποῦ τὸν περιβάλλουν· δὲν καθοδηγεῖ ἡ συνήθεια τὸ χέρι του εἰς τὴν αἰσθητικὴν δημιουργίαν τῶν γραμμῶν, ἀλλὰ τὸ δαιμόνιον μιᾶς ὑπερόχου αἰσθησεως ἡ ὅποια ἀναλύει τὴν γραμμήν διὰ νὰ ἐκφράσῃ ὅ τι συνέλαβεν ἡ ψυχή. Εἰς τὸν ρυθμὸν τῶν ἐπιπέδων ὁ Χαλεπᾶς δὲν λησμονεῖ ὅτι εἶνε Ἑλλην, καὶ γεμάτος ἀπὸ καλωσύνην καὶ ὀμορφιὰ στολίζει τὴν πενθαμένην νύμφην τοῦ χάρου. Παρατηρήσατε τὰ ἀπὸ τῶν μαστῶν μέχρι τῆς παρθενικῆς ἥβης μέρη: μὲ δλῶς ἐλληνικὴν ἀπλότητα κατορθώνει νὰ μεταδώῃ εἰς τὸ σκληρὸν μάρμαρον τὴν αἰσθησιν τῆς πνοῆς νομίζει κανεὶς πῶς κατώ ἀπὸ τὰ σπλάγχνα ἔκεινα τῆς κόρης ἡ ζωὴ ἀκόμη

δὲν ἔφυγε. Κυτάξατε τὸ πουπουλένιο προσκέφαλον πόσον ἐλαφρὸν ὑπεχώρησε εἰς τὸ βάρος τῆς κεφαλῆς. Δὲν μᾶς συγκινεῖ ἀπλῶς τὸ θέμα τὸ ὅποιον τοῦ ἐδόθη πρὸς ἐκτέλεσιν ἀλλὰ τὸ σχῆμα τὸ ὅποιον πλάττει ἡ δημιουργὸς φαντασία του. Ἐκεῖνο τὸ ἔξησθενημένον χέρι, τὸ ἐλαφρῶς ἀπλωμένον εἰς τὸ νεκρικὸν κρεβάτι τοῦ θανάτου νομίζει κανεὶς ὅτι δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ὑψωθῇ ποτὲ πλέον καὶ πίπτει χαλαρόν ἀπὸ τὴν ὑπέροχον σμύλην τοῦ μοναδικοῦ ἐλληνος γλύπτου τῶν τελευταίων ἐτῶν. Γὸ κλασικὸν πνεῦμα τοῦ Γιαννούλη Χαλεπᾶ ποτίζεται κατ’ εὐθεῖαν ἀπὸ τὸ ἀστείρευτον ποτάμι τῆς ἐλληνικῆς τέχνης. Εἰς τὸν Χαλεπᾶν ἡ κλασικότης τοῦ σχήματος δὲν εἶνε κατὰ συνθήκην καὶ ἀν ἐνίστη δὲν κατορθώνῃ νὰ δῶσῃ ἀπόλυτον αἰσθητικὴν μορφὴν εἰς τὸ ἔργον του, δὲν τὸν ἐγκαταλείπει ποτὲ ἡ ζωὴ καὶ ἡ προσπάθεια τῆς ἐκδηλώσεώς της.

«Ο «Σάτυρος» παῖςων μὲ τὸν Ἐρωτα, εἰς τὸ μέγαρον τοῦ κ. Καραπάνου παρουσιάζει τὸν τεχνίτην ἀπὸ τὴν ἀποψίν ταύτην. Ἐδῶ ἡ χαρὰ καὶ ἡ ζωὴ παραπολυθῦν τὸ μέγα τάλαντόν του μὲ τὸ ρυθμικὸν παράξενον γέλιο τοῦ Σατύρου.

Ποῦ εἶνε δῆμας ἡ «Ἐλεμημοσύνη» τοῦ τεχνίτου, τοῦ ἀγνώστου αὐτοῦ μεγάλου ἐλληνος; Ἐχάθη μαζὶ μὲ τὴν «Μήδειαν φονεύουσαν τὰ τέκνα της»; καὶ μαζὶ μὲ τὸ δαιμόνιον τοῦ γλύπτου. Ἐκτοτε διατί τοῦ Γιαννούλης Χαλεπᾶς ἀπέμανε διὰ τὴν τέχνην καὶ ζῇ πάντοτε εἰς ἔνα φαντασικὸν κόσμον τὸν ὅποιον ἀκόμη ποθεῖ ἡ μεγάλη του ψυχή. Τὸν βλέπομεν εἰς τὴν μικράν του πατρίδα τὴν Τήνον ἐπάνω ἀπὸ τὰ χωρικόσπιτα, ἐκεῖ εἰς τὸ μαρμαρωμένο βουνό νὰ ζητῇ μὲ τὴν δοξασμένην του σμύλην νὰ θρυμματίσῃ εἰς χιλιάδας ἀγάλματα τὸν λευκὸν βράχον. Ἀλλοτε πάλιν εἶδα τὸν δυστυχῆ καλλιτέχνην εἰς ἔνα ὑπόγειον νὰ σχίζῃ τὸ πτῶμα ἐνὸς σκύλου διὰ νὰ μελετήσῃ ἀνατομίαν. Καὶ κάποτε εἶχε συναθροίσει τὰ παιδιά τοῦ χωριοῦ ὁ ἀκακος αὐτὸς τρελός διὰ νὰ κάμῃ ἀκαδημίαν τῆς τέχνης τὴν ὅποιαν ὠνειρεύετο.

Ο Γιαννούλης Χαλεπᾶς ζῇ ἀκόμη ἐντελῶς καλὰ εἰς τὴν Τήνον μὲ τὰς περιποίησεις φιλοστόργου μητρὸς ἀφοῦ ἐπὶ 14 ἔτη ἔμεινε κλεισμένος εἰς τὸ φρενοκομεῖον τῆς Κερκύρας. Διερχόμενος τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸν παρελθόντα Αὔγουστον, μοῦ ἐπρόστειν νὰ ἐπισκεφθῶμεν μαζὶ τὸ Μουσεῖον τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ ἐλαφρεῖς ἀκόμη διὰ μίαν φορὰν εἰς τὰ στεγνωμένα μάτια του ὁ πόνθος τῶν μεγάλων ἰδανικῶν καὶ τῶν χαμένων ἐλπίδων.

ΘΩΜΑΣ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΤΟ ΔΙΟΝΥΣΟ!

Ἐνάν! ξανὰ στὰ στήριγμα μας γεννήσου,
Ἄφταστε, ἀνίκητε καταχτητή!
Ἐνάν! ενάν! τὴ δόξα σου θυμήσου
Σ' αὐτὰ τὰ χώματα, στὴν ἴδια γῆ,
Οταν ἀπ' τὴ φωτιά σου τὴν οὐράνια
Ἐκαγε κάθε ἀχόριαστη ψυχή,
Κι' ἀνθίζανε γιὰ χάρη σου στεφάνια,
Κλωνάρια κλήματος, κισσοῦ, ἐλιχρύσουν!

Ἄνθος ἀνθῶν, ἐσύ, ὡ πνεῦμα θεῖο,
Φωτιᾶς φωτιὰ καὶ τῆς ψυχῆς ψυχή!
Ἐσύ πονσαι τ' ὁραῖ καὶ τὸ ἀντρεῖο
Καὶ τὸ ἐνγενικὸ πῶχει ἡ ζωή!
Ἐσύ πον νίκησες στὸ Μαραθῶνα
Καὶ πον διαφέντευες τὸ Σοφοκλῆ,
Ω! δῶσε μας τῆς τέχνης τὴν κορώνα,
Ω! δῶσε μας τῆς νίκης τὸ βραβεῖο!

Κι' ἀν γκαρδιωθῆς τὴν ταπεινὴν εὐχὴ μον,
Κι' ἀν εἰσακούσῃς τὸν προσκυνητή,
Κι' ἄλλες ψυχὲς δειθοῦν μὲ τὴν ψυχὴ μον,
Κι' ἀνθίσῃ πάλι κ' ἡ πανώραια γῆ,
Καὶ τὸ δικό σου φύσημα περάσῃ,
Καὶ ξαναϊδῶ πομπὴ διονυσιακή,
Τότε γιὰ μὲ κ' ὁ κόσμος ἀς χαλάσῃ,
Ω! πάρε, δέξου τότε τὴ ζωή μον!

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΑΝΟΣ

Ο κ. Κωνσταντίνος Μάνος εὐηρεστήθη νὰ μᾶς παραχωρήσῃ τὸ ἄνω ποίημα, ἀποτελοῦν τὸν πρόλογον εἰς τὴν μετάφρασή του τῆς «Ἀντιγόνης», περὶ τῆς ὅποιας ἐγράψαμεν εἰς τὸ τελευταίον τεῦχος.

Σ. Τ. Δ.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ *

Νεώτατος ήγάπησεν ώραιοτάτην κόρην και πρὸ τῆς εἰκόνος της ἔθετε κηρίον ἀναμμένον καὶ ἄνδη, ως εἰς προστάτιδά του θεάν.

* * *

"Άλλοτε, εἰς ἔνα νέον του ἔρωτα, φοβούμενος μὴ χάσῃ τὸ ἴδαινον του, προσεπάθει ὅσον τὸ δυνατὸν νὰ μὴ τὴν πλησιάζῃ, νὰ μὴ τῆς διμιλῇ, ἀλλὰ μόνον νὰ τὴν βλέπῃ ἀπὸ μακράν.

* * *

Συχνὰ ἔβλεπεν ἀρδυρα εἰς ἐφημερίδας δι' ἔνα φύλον του, δστις δὲν ἡτο ἀξιος τόσων ἐπαίνων. Ἡπόρειδιὰ τὴν ἐπιπολαιότητα τῶν δημοσιογράφων. Ἐπειτα ἔμαθεν δτι τὰ ἀρδυρα ἐγράφοντο ἀπὸ τὸν ἔδιον. Ἡμέραν τινὰ ἰδὼν τὸν αὐτοεπαινούμενον εἰς συναναστροφήν, τοῦ λέγει:

— Καλὰ κάνεις ποῦ παινιέσαι μόνος σου, καὶ ἔτσι ποιὸς δὲν σὲ ξέρει καὶ ποιὸς δὲν σὲ διαβάζει σὲ νομίζει πᾶς εἶσαι μεγάλος ἀνθρωπός.

* * *

Ο Σολωμὸς ἡτο τυπικώτατος εἰς μερικὰ πράγματα. Ἡμέραν τινὰ δι' ὑπηρέτης του Λάμπρος τοῦ ἐξήτησε τὴν ἀδειαν νὰ ἔξελθῃ δι' ἔργασίαν του. 'Αλλ' ἔξεχοχόμενος ἐλησμόνησε τὴν θύραν ἀνοικτήν. Τοῦτο ἀντελήθη δι' ποιητῆς μετ' ὀλίγον, καὶ ὠργισμένος ἀπέστειλεν ἀμέσως ἀνθρώπους νὰ εὕρουν τὸν ὑπηρέτην δι' ἐπειγούσαν ἔργασίαν. Ο Λάμπρος ἔτρεξεν ἀμέσως.

— Τί δρᾶτε, σιδὸς Κόντε; λέγει ἔντρομος. — Τίποτε, Λάμπρο μόν, κλείσε τὴν πόρτα, καὶ σύρε 'ς τὴ δουλειά σου¹.

* * *

Ο Λάμπρος ὥφειλε νὰ εἶναι πάντοτε καλὰ ἐνδεδυμένος. "Οταν ὑπηρετοῦσε εἰς τὸ τραπέζι ἐφοροῦσε μαῦρα. Ἡμέραν τινὰ ὑπερβολικῆς ζέστης δι' δυστυχῆς ἡτο δλος ἰδρωμένος.

— Πῶς, ἰδρώνεις, Λάμπρο; — Ναίσκε, σιδὸς κόντε. — Και ἰδρώνει τὸ ξύλο;

* * *

¹ Ιδε προηγούμενον τεῦχος σελ. 677.
Αμφιβάλλομεν περὶ τῆς αὐθεντικότητος τοῦ ἀνεκδότου τούτου, τὸ δποῖον εἶνε γνωστὸν καὶ ἀποδίδεται εἰς διαφόρους.

Σ. τ. Π.

"Ημέραν τινὰ ἐνῷ ἐτοιμάζετο νὰ καθήσῃ εἰς τὸ τραπέζι, παρουσιάσθη πτωχὴ ζητοῦσα ἐλεημοσύνην. Ο ποιητής δι' δποῖος τὴν ἐγνώσιε καὶ ἡτο πεπεισμένος δτι καὶ ἔκεινη καὶ τὰ ὁρφανά της ἡσαν νηστικοί, διέταξε νὰ τῆς δώσουν δλον τὸ φαγητόν. Ο Λάμπρος ὑπήκουσε ἀλλὰ μετὰ δυσαρεσκείας. Ο ποιητής τὸ ἐννόησε καὶ τοῦ εἶπε

— Τί λές, Λάμπρο, ἀς μείνωμε νηστικοὶ σήμερα καὶ νὰ φάρη αὐτὴ καὶ τὰ ὁρφανά της. Εμεῖς θὰ φάμε τὸ βράδυ.

— Διατί, κόντε, δὲν τῆς δίνετε χρήματα καὶ νὰ φάμε καὶ ἔμεις;

— Αν τῆς ἔδινα χρήματα, δὲν θὰ ἀγόραζε κρέας γιὰ τα παιδιά της, παρὰ ψωμὶ καὶ τυρί. Κάποιν κάπου λίγο ζουμὶ εἶνε καλό.

— Τότε θὰ μάθῃ καὶ θάρχεται κάθε μεσημέρι.

— Τότε κ' ἔμεις θὰ τρῶμε κάθε βράδυ. Τί λές, Λάμπρο, λέω καλά;

— Ναίσκε, Κόντε. — Μὴν τὸ πῆς τὸ ναίσκε μὲ τὸ στόμα, 'πές το δυνατὰ μὲ τὴν καρδιά σου, νὰ τὸ ἀκούσω καλὰ νὰ χαρῶ.

— Ναίσκε... δυνατότερα δὲν μπορῶ, κόντε.

— Μπράβο, τώρα σὲ ἀγαπῶ, νὰ καὶ ἔνα τάλλαρο νὰ πᾶς νὰ φᾶς 'ς τὴ λοκάντα.

* * *

Ο Σολωμὸς ἡγάπα πολὺ τὰ αὐγά, ἀλλὰ ἥθελεν αὐτὰ νὰ βράσουν δρισμένην ὥραν, ἀλλως δὲν τὰ ἔτρωγεν. Οσάκις λοιπὸν δι' Λάμπρος ἔπρεπε νὰ βράσῃ αὐγά, ἔγινετο δι' ἔξης περιεργος διάλογος, ἐνῷ δι' Σολωμὸς ἐκρατοῦσε τὸ ὀδούλιο του:

— Κόντε, ἐτοιμος! — Ετοιμος, Λάμπρο; — Ναίσκε, Κόντε! — Βάλτα! — Τάβαλα! — Βγάλ' τα! — Τάβγαλα!

* * *

Ιδών ποτὲ εἰς τ' ἀριστερὰ τοῦ καθηγητοῦ Γρασέτη, λόγιον τινά, δστις εἶχε τὴν ἰδέαν

δτι εἶνε μεγάλος, εἶπε πρὸς τὸν Γρασέτην: — "Ω! σήμερον ἡ ἀξία σου αὐξάνει κατὰ μίαν δεκάδα, προφεσσόρε μου!"

Ο Γρασέτης ἐγέλασε καὶ ἐσιώπησεν, δὲ ἄλλος, δστις δὲν ἐννόησεν, ἀπήντησε:

— Ισως ἔγραψεν δι' προφεσσόρος κατί τέλος.

— "Οχι, ἀπήντησεν δι' Σολωμός, ἀλλ' εἶνε πλησίον ἐνὸς μηδενικοῦ!"

* * *

Ἐν Κερκύρᾳ ὑπῆρξε κάποιος μοχθηρός, δστις δλους ἔκατηγόρει καὶ ἡτο εἰς ἄκρον ἐκδικητικός. Ο Σολωμὸς δὲν ἐπίστευεν δτι ἡτο δυνατὸν νὰ εύθεμη εἰς τὸν κόσμον τοιοῦτος ἀνθρωπος. Διὰ νὰ πεισθῇ προσεπάθησε νὰ τὸν γνωρίσῃ.

Πράγματι τὸν ἐγνώρισε καὶ τοῦ ἔκαμε πολλὰς περιποίησεις, καὶ ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρας τὸν προσεκάλεσεν εἰς γεῦμα. Ο ποιητής ἐπείσθη δτι ἡτο πράγματι ἀνθρωπος φιλοκατήγορος, μοχθηρός καὶ ἐκδικητικός, διότι καὶ περὶ τὸν μᾶλλον χοητῶν καὶ ἵκανῶν ἀνθρώπων διὰλει κακῶς καὶ ἔκανχτο διὰ τὰς ἀκδικήσεις του. Τὴν τρίτην ἡμέραν δι' Σολωμὸς τοῦ λέγει :

— Κύριε, δὲν σου φάνεται περίεργο δτι εἶμαι μαζί σου τόσον περιποιητικός καὶ σου δείχνω τόσην ἀγάπη, ἀφοῦ εἶνε μόλις τρεῖς ἡμέραις ποῦ σὲ γνωρίζω; Τί λές;

— Κόντε μου, κολακεύομαι δτι μὲ ἔκτιματε τόσον, καὶ ἀποδίδω τοῦτο εἰς τὴν εὐγένειάν σας καὶ εἰς τὴν καλὴν καρδίαν σας.

— Τίποτε ἀπ' αὐτά. Ακούα ἀπὸ δλους δτι δὲν χωνεύεις κανένα, δτι γιὰ δλους λές κακὰ καὶ δὲν τὸ ἐπίστευα καὶ ἥθελα νὰ βεβαιωθῶ ἀν εἶσαι τέτοιος. Τώρα ποῦ ἐπείσθηκα, νὰ φύγης καὶ νὰ μὴ σὲ ματαϊδῶ μπροστά μου.

Καὶ δι' ποιητής τοῦ ἔστρεψε τὰ νῶτα.

* * *

Εἰς μίαν συναναστροφήν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Ἀρμοστοῦ ἐν Κερκύρᾳ, λόγος ἔγινετο περὶ τῆς Ἰλιάδος καὶ δὴ περὶ τὸν δλον τοῦ Δουρείου ὑππον. "Ενας" Αγγελος εἶπεν δτι ἡ πρᾶξις ἔκεινη ἡτο ἔλληνική πανονοργία (astuzia greca).

— Si, ἀπήντησεν ἀμέσως δι' Σολωμός, πα per scacciare il barbaro.—Ναι, ἀλλὰ διὰ νὰ διώξουν τὸν βάρβαρον.

* * *

Εἰς Κέρκυραν ἔμενε μετερχόμενος τὸν ἰατρὸν οἰκίαν Κεφαλλήν, δστις παρηκολουθεῖτο ὑπὸ μεγάλου σκύλου. "Οταν δι' ιατρὸς εἰσήρχετο εἰς τινα οἰκίαν πρὸς ἐπίσκεψιν ἀσθενοῦς, δι' σκύλος

ἔμενεν εἰς τὴν εἴσοδον, ἔξαπλωμένος καὶ περιμένων τὸν κύριον του. Ἡμέραν τινὰ δι' σκύλος ἔξηπλωθη πρὸ τῆς θύρας οἰκίας, δτον ὑπὸ τὰς στοάς της δι' Σολωμὸς περιεπάτει συνήθως. Ο σκύλος ἥμποδίζε τὸν περιπάτον τοῦ ποιητοῦ. "Ἐν τούτοις δι' ἰατρὸς κατῆλθε καὶ δι' σκύλος ἀμέσως ἔσηκωθη. Ο ποιητής ἔκαμε τὰ παραπονά του, ἀλλ' δι' ἰατρὸς ἔγέλασε. Τότε δι' Σολωμὸς μὲ ὑφος σοβαρὸν εἶπεν:

— Είμαι δι' κόντες Διονύσιος Σολωμός.

Ο δὲ ἰατρὸς ἀκούων τὴν φράσιν ταύτην περιφρονητικῶς, τὸν ἐκύτταξε καὶ ἔφυγε.

Ο Σολωμὸς ἔθεωρησεν εἰατὸν προσβεβλημένον καὶ ἀμέσως μετέβη εἰς τὴν ἀρμοδίαν ἀρχὴν ἀπαίτων νὰ διωχθῇ δι' αὐθάδης καὶ ἀνάγωγος ἰατρὸς ἀπὸ τὴν Κέρκυραν.

Φίλος τοῦ ἰατροῦ παρεκάλεσε δεόντως δπως μὴ καταδιωχθῇ δι' ἰατρὸς διὰ τόσον ἀθῶν πρᾶγμα.

Τότε φεύγεις καὶ σὺ — τοῦ εἶπεν δι' αὐθῶπος τῆς ἀστυνομίας.

Τὸν Σολωμὸν μεγάλως ἐσέβοντο αἱ ἀρχαι.

* * *

Εἰς τὰ μικρὰ παιδιὰ ὅχι μόνον ἔδιδε ζαχαρωτά, ἀλλὰ ὀδήγηει αὐτὰ εἰς μαγαζιὰ καὶ ἥγροας τὰ παιγνίδια, τὰ δποῖα ἥθελαν.

Τοῦτο συνέβαινε καθ' ἔκαστην. Ο κ. Αγγελος Ψωρούλας μᾶς εἶπεν, δτι εἶχε γεμάτον ἔνα κομὸ ἀπὸ τὰ παιγνίδια, τὰ δποῖα τοῦ εἶχεν ἀγοράσει δι' ποιητῆς.

* * *

Ηγάπα ὑπερβολικὰ τὴν Ιταλίαν. Εγίνετο ἔξαλλος δσάκις ἥκουεν ἀνθρώπων κατηγοροῦντα τὴν Ιταλίαν ἡ τοὺς Ιταλούς. Μίαν φορὰν ἐν φῷ ἡτο εἰς τὸ τραπέζι, ἔμαθεν ιταλικὴν ἥτταν. "Αφησε τὸ φαγητὸν καὶ ἔκλαυσε καὶ ἡτο κατηφῆς ἐπὶ τινας ἡμέρας.

Ητο ἔχθρος τῆς Αύστριας.

* * *

Ἐτέροπετο ἐν Ζακύνθῳ νὰ περιπατῇ τὴν ἥμέραν μόνος του καὶ εἰς δρισμένα μέρη. Τὸ βράδυ δμως εὐχαριστεῖτο εἰς τὰς συναναστροφάς, τῶν δποίων ἥτο ἦ ψυχή.

* * *

Μεταξὺ τοῦ Νικολάου Λουντζη καὶ τοῦ Σολωμοῦ είχεν ἐπέλθει μικρὰ ψυχρότης. Ο Λουντζης εἶχε μεταβῆ εἰς Κέρκυραν μετὰ τοῦ ποιητοῦ Δημητρίου. Ἄμεσως μετέβησαν πρὸς ἐπί-

φαεψιν τοῦ μεγάλου συγγενοῦς των.

Κρούει τὴν θύραν δὲ Λούντζης καὶ παρουσιάζεται δὲ νηρέτης Λάμπρος.

— Καλημέρα, Λάμπρο. Ποῦ εἶνε δὲ κόντες;

— Δὲν εἶνε ἔδω.

— Πῶς δὲν εἶνε ἔδω! ἀκούω τὴν δυμήλια του.

Ο ποιητὴς τότε παρουσιάζεται σοβαρὸς εἰς τὴν θύραν καὶ λέγει:

— Ἀφοῦ δὲν πιστεύεις τὸν δοῦλον μου, ἐγὼ σοῦ λέω πῶς δὲ κόντες Διονύσιος Σολωμὸς δὲν εἶνε 'ς τὸ σπίτι.

Ταῦτα εἰπών, ἔκλεισε τὴν θύραν κατὰ πρόσωπον τοῦ κόμητος Λούντζη.

Μετά τινας ἡμέρας ἔγένετο ἡ συμφιλίωσις τῆς ἐπεμβάσει φύλων. Τότε δὲ ποιητὴς ἴδων τὸν νιόν του Δημήτριον τὸν ἔθεσε μεταξὺ τῶν γονάτων του καὶ τοῦ εἶπε:

— Ξέρεις κολύμπι;

— "Οσκε! ἀπαντᾷ τὸ παιδί.

— Ξέρεις καβάλλα;

— "Οσκε!

— Τί ἄχερα ξέρεις λοιπόν;

Ο κ. Δημήτριος Λούντζης ἀκόμη ἐνθυμεῖται τὴν ἐντύπωσιν ποῦ τοῦ ἐπροξένησαν οἱ μεγάλοι καὶ ζωηροὶ ὀφθαλμοὶ τοῦ ποιητοῦ, δταν τοῦ ἔκαμνε τὰς ἔρωτήσεις ἐκείνας.

* *

Τοῦ ποιητὴς ἀγαπητὸς καὶ σεβαστὸς εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν ἀγγλῶν Ἀρμοστῶν. Ἡμέραν τινὰ δυσηρεστήθη μὲ τὸν Ἀρμοστὴν καὶ δὲν μετέβη πλέον εἰς τὰ ἀνάκτορα. Ο Ἀρμοστὴς δὲ διποίος δὲν ἤθελε νὰ χάσῃ τὴν φιλίαν τοῦ ποιητοῦ, ἀφοῦ ματαίως μετεχειρίσθη μέσα συμφιλιώσεως, ἀποστέλλει ἡμέραν τινὰ τὸν ὑπασπιστήν του, παρακαλῶν τὸν ποιητὴν νὰ μεταβῇ εἰς τὰ ἀνάκτορα δι' ἐπείγουσαν ὑπόθεσιν. Ο ποιητὴς μετέβη ἀμέσως εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἔμεινεν δύμως εἰς τὴν εἰσοδον καὶ παρεκάλεσε τὸν θυρωδὸν νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὴν αὐτοῦ Ἐξοχότητα δτι εἶνε εἰς τὰς διαταγάς του. Ο Ἀρμοστὴς τρέχει νὰ δεχθῇ τὸν ποιητὴν καὶ νὰ τὸν παρακαλέσῃ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν αἴθουσαν. Ματαίως. Ἐμεινε κάτω δὲ ποιητὴς εἰς τὴν εἰσοδον, συνωμίλησαν καὶ ἔφυγε.

* *

Ο ποιητὴς ἥτο εὐχάριστος καὶ δσάκις ἔξητε κάτι, πάντοτε προσεπάθει ν' ἀστειένεται. Ζητῶν ποτὲ παρὰ τοῦ φύλου του Ἀντωνίου Μάτεσι, τοῦ συγγραφέως τοῦ Βασιλικοῦ, τὰς Ποιήσεις τοῦ Κατούλλου διὰ τῆς μαγειρίσσης

τῆς ἐπιφερούσης τὴν ἐπιστολήν, ἔγραψεν οὕτω:

È pregato l' amico Matessi di dare un occhiata alla collezione degli antichi poeti latini, e di consegnare subito alla donna che gli si presenterà il volume che troverà contenere i poemi di Catullo, il quale spero non si offenderà di esser tradotto da due mani che per esser avvezze a negozi di cucina, non sono certamente le più a portata di far gli onore. « Παρακαλεῖται δὲ φύλος Μάτεσις « νὰ δώσῃ μίαν ματιὰν εἰς τὴν συλλογὴν τῶν « ἀρχαίων λατίνων ποιητῶν, καὶ νὰ ἔγχειρισθῇ « ἀμέσως εἰς τὴν γυναικα, δὲ ποία παρουσιά- « ζεται, τὸν τόμον τὸν περιέχοντα τὰς ποιήσεις « τοῦ Κατούλλου, δὲ διποίος, ἐλπίζω, δτι δὲν θὰ « προσβληθῇ, διότι θὰ μεταφέρεται ἀπὸ δύο χει- « φας συνειδισμένας μὲν εἰς τὰ ἔργα τοῦ μαγει- « φείου ἀλλ' οὐχὶ βεβαιώς τὰς καταλληλοτέρας « διὰ νὰ τοῦ προσδώσουν τιμήν ».

Ο ποιητὴς παῖςε ἐνταῦθα μὲ τὴν λέξιν τραδόττο, σημαίνονταν καὶ τὴν μεταφορὰν καὶ τὴν μετάφρασιν.

* *

Τῇ 21 Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1850, ἐνῷ δὲ Σολωμὸς ἥτο εὔθυμος, αἴφνης κατελήφθη ὑπὸ λύπης καὶ εἶπεν δτι ἡ ἀνεψιά του ἀπέθανε. Μετά τινας ἡμέρας ἔλαβεν ἐπιστολήν, δὲ ποία τοῦ ἀνήγγελλε πράγματι δτι κατὰ τὴν ὧδαν ἐκείνην εἶχεν ἀποθάνει ἡ ἀνεψιά του. Τοῦτο μᾶς διηγήθη δὲ ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ Δημήτριος.

* *

Απὸ τὰ κόμματα τῆς Ἐπτανήσου δὲ Σολωμὸς συνεμερίζετο μᾶλλον τὰς ἴδεας τῶν μεταρχούμιστῶν, διότι ἐνόμιζεν δτι δὲν ἥτο εὔκολος ἡ Ἐπτανήσου μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος. Μεταβὰς τὸ πρῶτον εἰς Κέρκυραν ὃς βουλευτής δὲ ζιζοσπάστης Γεώργιος Βερούκιος, ἐπεδύμει νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὸν μέγαν συμπολίτην. Ἡμέραν τινὰ ἥτο εἰς τὴν πλατεῖαν μὲ ἄλλον ζακύνθιον ζιζοσπάστην βουλευτήν. Μετὰ τὴν τυπικὴν παρουσίασιν δὲ Σολωμὸς τοὺς ἀπεχαιρέτησε καὶ ἐπροχώρησε. Μετὰ τρία τέσσαρα βήματα, σταματᾷ καὶ λέγει εἰς τὸν φύλον:

— Anche questo è di quelli? (Καὶ τοῦτος εἶνε ἀλλούς; δηλαδὴ ζιζοσπάστης).

— Si (Ναί).

Τότε δὲ ποιητὴς λαβὼν σοβαρὰν στάσιν εἶπε πρὸς τὸν Βερούκιον:

— Ardua la vostra impresa ed' immatura: Δυσχερής ἡ ἐπιχείρησίς σας καὶ πρόωρος.

Ο Βερούκιος, δτις μᾶς διηγήθη τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο μᾶς προσέθεσε. « Σᾶς βεβαιῶ, φύλε μου, δτι μοῦ ἔκαμναν μεγάλην ἐντύπω-

» σιν αἱ λέξεις ἐκεῖναι καὶ μοῦ ἐφάνη δτι τὸ βλέμμα του μοῦ διεπέρασε τὴν καρδίαν, διότι ἥτο δὲ ποιητὴς τοῦ Ὑμνου, δτις μοῦ διμύλει, ἀλλ' ἔμεινα σταθερὸς εἰς τὰς ἀρχὰς μου καὶ δὲν μετενόησα μὲ δσα καὶ ἀν ὑπέφερα ».

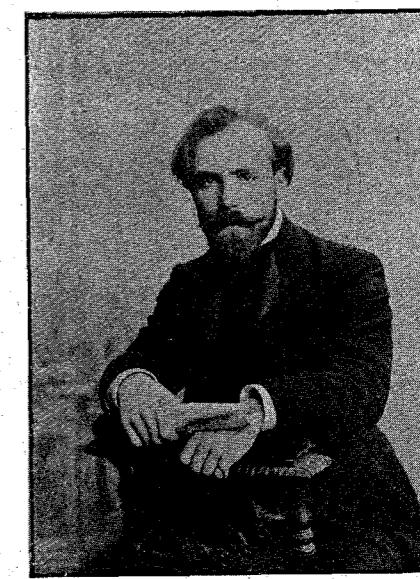
ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

Π. ΛΕΩΝ

Μ. ΜΥΡΑΤ

Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΣΚΗΝΗΣ

ΜΑΞΙΜ ΓΟΡΚΥ

ΕΙΚΟΣΙΕΞΗ ΚΑΙ ΜΙΑ

Διήγημα

Η μεθα είκοσιεξη, είκοσιεξη ζωντανές μηχανές, κλεισμένες σ' ένα υγρόν υπόγειο, διουντούν από το πρωΐ έως το βράδυ έξυμώναμε κ' έφτιάναμε μικρά ψωμάκια και κουλουράκια. Τὰ παραδίναμα του υπόγειου μας έβλεπαν σὲ μιὰ τάφρο, κτίσμένην μὲ τούβλα, πράσινα από τὴν υγρασία τὰ γυαλιά τῶν παραθύρων ἡσαν προφυλαγμένα ἀπ' έξω μ' ἔνα πυκνὸν σιδερένιο δίχτυ, και τὸ φῶς δὲν ἡμποροῦσε νὰ φθάσῃ σ' ἐμάς ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ δίχτυ αὐτό, τὸ σκεπασμένον ἀπὸ τὴν ἀλευρόσκονη. Ο κύριός μας εἶχε προφυλάξει ἔτσι τὰ παραδίναμα διὰ νὰ μὴν ἡμποροῦμε νὰ δώσωμ' ἔνα κομμάτι ψωμὶ στοὺς φτωχοὺς ἢ στοὺς φύλους μας ποὺ ἡσαν ἀεργοί κ' ἐπεινοῦσαν ὁ κύριός μας μᾶς ὠνόμαζε κατεργάρηδες και μᾶς ἔδινε στὸ γεῦμα, ἀντὶ κρέας, χαλασμένα ἐντόσθια...

'Εζούσαμε σὰν φυλακισμένοι και υποφέραμε μέσα σ' ένα πέτρινο κλουβί, χαμηλὸν και πληχτικό, γεμάτο ἀπὸ καπνιές και ἀράχνες. Ἐπνιγόμεθα μέσα στοὺς παχεῖς τούχους, καταλασπώμενούς και μουχλιασμένους... Ενπνούσαμε στὴς πέντε τὸ πρωΐ χωρὶς νὰ χορτάσωμε τὸν υπνὸν μας, και σκυθρωποί, ἀδιάφοροι, ἀρχίζαμε στὴς ἔξη νὺ φτιάνωμε τὰ κουλουράκια μὲ τὴν ζύμην ποὺ είχαν ἑτοιμάσει οἱ ἄλλοι τὴν ὥρα ποὺ ἐμεῖς ἀκόμα ἑκοιμώμαστε. Και ὅλην τὴν ἡμέρα, ἔως τὰς δέκα τὸ βράδυ, ἄλλοι ἀνοιγαν ἐπάνω σ' ένα τραπέζι τὴ ζύμη και προσπαθοῦσαν μὲ μερικὰς κινήσεις νὰ μὴν ἀφίνουν νὰ μουδιάζουν τὰ μέλη τῶν, ἄλλοι έξυμωναν τὸ ἀλεύρι μὲ τὸ νερό. Και ὅλην τὴν ἡμέρα ἐμούρομούριζε μελαγχολικὰ τὸ νερὸ ποὺ ξέραζε μέσα στὴ χύτρα τὸ φτυάρι ἔκαμε ἔνα διαρκῆ θόρυβον μέσα σ' τὸν φούρνο. 'Απὸ τὸ πρωΐ ἔως τὸ βράδυ ἔκαιε δὲ φούρνος, και ἡ κόκκινη ἀντανάκλασις τῆς φωτιᾶς ἐτρεμούλιαζεν ἐπάνω στὸν τούχο σὰν νὰ μᾶς ἐπερίπαιζε σιωπηλά. Ο πελώριος φούρνος ἔμοιαζε μὲ δύμορφο κεφάλι φανταστικοῦ τέρατος, ποὺ ξέραζε μέσον τὸ πάτωμα, μὲ ἀνοιχτὸ πλατύ στόμα, γεμάτο φωτιά, φυσοῦσεν ἐπάνω μας τὴ ζεστὴν ἀναπνοή του και ἐκύτταζε τὴν ἀτέλειωτην ἐργασία

μας μὲ δύο μαῦρα θερμὰ χάσματα τοποθετημένα στὸ μέτωπόν του ἐπάνω. 'Ησαν σὰν δύο μάτια, ἄγρια και φανταστικὰ μάτια τέρατος μᾶς ἐκύτταζαν πάντα μὲ τὴν ἴδιαν αἰώνια λυπητερή ματιά, σὰν κουρασμένα νὰ βλέπουν δούλους, ποὺ τίποτε ἀνθρώπινον δὲν ἡμποροῦσαν νὰ ἐλπίζουν ἀπ' αὐτοὺς και τοὺς περιφρονοῦσαν μὲ τὴν ψυχὴν περιφρόνησι τοῦ σοφοῦ.

Κάθε ἡμέρα ἀπαράλλακτα, μέσα στὴν ἀλευρόσκονη, μέσα στὴ λάσπη ποὺ τὴν ἐφεροῦντα πόδια μας ἀπὸ τὴν αὐλή, μέσα στὴ βαροειὰ και μολυσμένην ἀτμοσφρίζα, ἀνοίγαμε τὴ ζύμη και ἐφτιάναμε τὰ κουλουράκια τὰ ἐβρέχαμε μὲ τὸν ἰδρῶτα μας κ' ἐμισούσαμε τὴν ἐργασία μας μὲ μῆσος βαθύν ποτὲ δὲν ἐτρώγαμε διτὶ ἔργανε ἀπὸ τὰ χέρια μας ἐπροτιμούσαμε τὸ μαῦρο ψωμί. Καθισμένοι σ' ἔνα μακρὸν τραπέζι, δένας ἀπέναντι τοῦ ἄλλου,— ἔννια μὲ ἔννια — ἐπὶ ὧρες δόλοκληρες ἔκινούσαμε μηχανικῶς, χωρὶς νὰ προσέχωμε, τὰ δάχτυλά μας, τόσον ἡμεθα συνηθισμένοι σ' αὐτὴ τὴν ἐργασία. Και τὸ πρόσωπον καθενὸς μᾶς ἦτο τόσῳ γνωστὸν ποὺ ἐγγνωρίζαμε και τὰς ρυτίδας ἀκόμη δένας τοῦ ἄλλου. Δὲν ἐλέγαμε οὔτε λέξι, συνειδισμένοι νὰ μένωμεν σιωπηλοὶ δσάκις δὲν ὑβριζόμαστε— γιατὶ πάντα ενδρίσκει κανεὶς ἀφορμὴ νὰ ὑβρίσῃ ἔναν ἄνδρα. 'Αλλὰ και αὐτὸ ἐγίνετο σπανίως — σὲ τὶ ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἔχῃ ἀδικον δταν ἡνε μισοπεθαμένος, ψευτικός, ὅταν ὅλα τοὺς τὰ αἰσθήματα πνίγονται ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἐργασίας; 'Αλλ' ἡ σιωπὴ προξενεῖ τόρμον και ὑλίψιν μόνον εἰς ἐκείνους ποὺ τὰ ἔχουν εἰπῆ ὅλα και τίποτε δὲν τοὺς μένει νὰ εἰποῦν. 'Έκείνοι δμως ποὺ δὲν ἀρχίσαν ἀκόμη νὰ δμιλοῦν — γι' αὐτοὺς ἡ σιωπὴ εἶναι ἀπλῆ και εὐκολη... Και δμως μερικὲς φορὲς ἐτραγουδούσαμε: εἰς τὸ μέσον τῆς ἐργασίας κάποιος ἔξαφνα ἀνεστέναζε τὸν βαρὺ στεναγμὸ κουρασμένου ἀλόγου, και ἀρχίζει κανένα σκοπὸ μελαγχολικό, δτ' ἐκείνους ποὺ ἡ μελωδία τῶν, σὰν κλάμα και σὰν χάδι, ἐλαφρώνει πάντοτε τὸ βάρος ποὺ πιέζει τὴν ψυχὴ τοῦ τραγουδιστοῦ. 'Ένας ἀπ' δλους μας τραγουδεῖ,

και κατ' ἀρχὰς προσέχομεν δλοι στὸ τραγοῦδι του, ποὺ ἀκούεται Εεψυχισμένο κάτω ἀπὸ τὴν βαρειὰν δροφή τοῦ υπόγειου, σὰν μικρὴ φλόγα φωτιᾶς μέσα στὴν ἔρημο, μιὰν ὑγρὴν νύχτα τοῦ φθινοπώδου, ὅταν ὁ σκοτεινὸς οὐρανὸς βαρύνει ἐπάνω εἰς τὴν γῆν σὰν μολυβένια στέγη. 'Ἐπειτα ἀρχίζει ἔνας ἄλλος νὰ τὸν συνοδεύῃ — και τώρα δυο δρόμωνται ἀπαλὰ και παραπονετικά στὴν βαρειὰν ἀτμοσφαίρα τοῦ στενοῦ λάκκου μας. Και ἔξαφνα δλοι μαζὶ συνοδεύουσαν, και τὸ τραγοῦδι φουσκώνει σὰν κῦμα, γίνεται δυνατώτερο, Ισχυρότερο νομίζεις πῶς πλατύνει τοὺς βαρεῖς, ὑγροὺς τούχους τῆς πέτρινης φυλακῆς μας...

"Ολοι μαζὶ τραγουδοῦν, και οι είκοσιεξηι αι δυνατὰι φωναί, συνειδισμέναι εἰς τὴν συμφωνίαν αὐτὴν, γεμίζουν τὸ υπόγειο, και τὸ τραγοῦδι στενοχωρεμένο ἐπάνω στῆς πέτρες τῶν τούχων, στενάζει, κλαίει και ζωηρεύει τὴν καρδιὰ μὲ ἔναν πόνον ἀπαλό, ἔντνα παληὲς λύπες και προκαλεῖ ἀγωνίαν... Οι τραγουδισταὶ ἀναστενάζουν βαθειὰ και βαρειά κάποιος ἀπ' αὐτοὺς διακόπτει ἔξαφνα τὸ τραγοῦδι του, στέκεται ν' ἀκούσῃ τοὺς ἄλλους, ἔπειτα ξαναχύνει τὴν φωνὴν του μέσα εἰς τὸ γενικὸν κῦμα. 'Αλλος, ἔπειτα ἀπὸ ἔνα ἄλλο ἀγωνιῶδες, ξαναρχίζει μὲ μάτια κλεισμένα, και ἵσως τὸ κῦμα τῶν ἡχῶν πλατύ, Ισχυρόν, τοῦ φαίνεται σὰν δρόμος ποὺ πηγαίνει ἔκει κάτω, μακρύν, φωτισμένος ἀπὸ τὸν λαμπρὸν ἥλιο, πλατύς δρόμος ποὺ φαντάζεται πῶς τὸν διαβαίνει δλοένα.

'Η φλόγα τοῦ φούροντον ἔξακολουθεῖ νὰ σιγορέμῃ, και ἔξακολουθεῖ τὸ φτυάρι νὰ τρίζῃ ἀπάνω στὰ τούβλα, τὸ νερὸ κοχλάζει μέσα στὴ χύτρα, και ἡ ἀντανάκλασις τῆς φωτιᾶς ἐπάνω εἰς τὸν τούχον τρέμει και γελᾷ σιωπηλή... Και χύνομε μέσα σὲ ἔνα λόγια τὴν δυστυχία μας, τὴν βαρειὰν ἀγωνίαν ἀνθρώπων στερημένων τὸ φῶς, τὴν ἀγωνία τῶν δούλων. Κ' εζούσαμε ἔτσι και οι είκοσιεξη, εἰς τὸ υπόγειο μιᾶς λιθίνης οἰκίας, και ἡ ζωὴ μας ἦτο βαρειά σαν νὰ ἡσαν αἱ τρεῖς δροφαὶ τῆς οἰκίας αὐτῆς καιτισμέναι ἐπάνω στὸν δρόμον μας.

* * *

'Άλλ' ἔκτος τοῦ τραγουδιοῦ ἀγαπούσαμε και κάτι ἄλλο ποὺ ἀντικαθιστοῦσε γιὰ μᾶς τὸν ἥλιο. Εἰς τὸ δεύτερον πάτωμα ἦτον ἔνα ἐργαστήριο κεντημάτων, και μαζὶ μὲ τ' ἄλλα κορίτσια ποὺ εἰργάζοντο ἔκει, ἦτον και ἡ Τάνια, δεκαέξη ἐτῶν. Κάθε πρωΐ, ἔνα μικρούτσικο δρόκοκκινο προσωπάλι ἐκύτταζε στὸ υπόγειο μας ἀπὸ τὸ ἀνοιγμα τῆς θύρας τοῦ διαδρόμου με

γελαστὰ γαλανὰ μάτια, και μιὰ ζωηρά, χαυδευτικὴ φωνὴ μᾶς ἐφώναζε:

— Τὰ κουλουράκια μου, καλοί μου φυλακισμένοι!

"Ολοι ἐκυττάζαμε πρὸς τὸ μέρος ποὺ ἥρχετο ἡ καθηματά αὐτὴ φωνή, πολὺ γνωστή μας, και ἐβλέπαμε χαρούμενο και μὲ ἀφελῆ καλωσύνην τὸ ἄγνων αὐτὸ πρόσωπον τῆς κόρης μὲ τόμορφό της χαμόγελο. Είχαμε συνηθίσει και μᾶς προξενοῦσεν εὐχαρίστησι νὰ βλέπωμε τὴ μύτη της ἐπάνω στὸ γυαλί και τὰ μικράτης λευκὰ δόντια ποὺ ἔλαμπαν κάτω ἀπὸ τὰ ροδοκόκκινα γελαστὰ χεύλη. Επρέχαμε ποιὸς νὰ τῆς πρωτανοῖη τὴν θύρα, και ἔκεινη χαρούμενη, χαριτωμένη ἔμπαινε μέσα, μὲ τὸ κεφάλι λίγο γυρμένο, δροθή και πάντα γελαστή. Μιὰ μακρύν και παχειὰ καστανὴ πλεξίδα ἐπεφτε ἀπὸ τὸν δρόμονς στὸ στήθος της ἐπάνω. 'Εμεῖς λεωμένοι, σκυθρωποί, ἀσχημάνθρωποι, τὴν ἐκυττάζαμεν ἀπὸ πάνω ὡς κάτω — τὸ κατώφλι τῆς θύρας ἥτο τέσσαρες βαθμοίδες ὑψηλότερο ἀπὸ τὸ ἔδαφος — τὴν ἐκυττάζαμε μὲ σηκωμένα τὰ κεφάλια και τῆς λέγαμε τὴν καλημέρα και κανένα ἰδιαίτερο λογάκι ποὺ μόνον γι' αὐτὴν τὸ βρίσκαμε μέσα μας. Μιλῶντας μαζὶ της ἡ φωνές μας ἦταν ἀπαλώτερες, τὰ ἀστεια μας δλιγάντερον χυδαία. Γι' αὐτὴν — ἐγινόμαστε διαφορετικοί. Και δ φούρναρος τραβοῦσε μιὰ φτυαριὰ κουλουράκια, τὰ πιὸ χρυσᾶ και τὰ πιὸ καλοψημένα, και τὰ ἔρριχνε μ' ἐπιτηδειότητα ἀπὸ τὸ φτυάρι στὴν ποδιά τῆς Τάνιας.

— Πρόσεχε, μὴ σὲ καταλάβῃ δ ἀφέντης, τῆς ἐλέγαμε πάντα. 'Εκείνη γελοῦσε πονηρὰ και μᾶς ἐφώναζε χαρούμενη:

— Γειά σας, καλοί μου φυλακισμένοι! — και ἐφευγε σὰν μικρὸ ποντίκι.

Αὐτὸ ἦτον δλο... 'Άλλα, ἐπὶ πολὺ μιλούσαμεν ἔπειτα μεταξὺ μας μ' εὐχαρίστησιν — ἐλέγαμε πάντοτε τὰ ἔδια πράγματα ποὺ είχαμε εἰπῆ χθὲς και κάθε ἡμέραν — και ἔκεινη και ἐμεῖς και κάθε τὶ γύρω μας ἦταν δπως χθὲς και δπως κάθε ἡμέραν.

Είναι πολὺ δυσάρεστον και λυπηρὸν πρᾶγμα ἡ ζωὴ δ' ἔναν ἀνδρα δταν τίποτε δὲν ἀλλάζει γύρω του· και ὃν αὐτὸ δὲν φονεύῃ τὴν ψυχήν του, τόσῳ περισσότερον θλιβερά γίνεται ἡ κατάστασι αὐτή... Μιλούσαμε πάντοτε γιὰ τῆς γυναικες μὲ τέτοιον τρόπο ποὺ πολλὲς φορὲς ἀηδιάζαμε μὲ τὰ ἀναίσχυντα λόγια μας, και ἥτο φυσικὸν γιατὶ αἱ γυναικες ποὺ ἐγνωρίζαμε δὲν ἥξειν βέβαια περισσότερα. Γιὰ τὴν Τάνια δμως ποτὲ δὲν εἴπαμε κακό, ποτέ

τικό» και αυτό μᾶς ήσύχασε. «Ημεδα υπερήφανοι για τὸ κορίτσι μας βλέποντες τὸ πῶς ή κεντήτρες κυνηγοῦσαν τὸν στρατιώτη; δ τρόπος τῆς Τάνιας πρὸς αὐτὸν μᾶς ἀνύψωνεν δλους καὶ, σύμφωνα μὲ τὸν ἴδιον τῆς τρόπου ἀρχίσαμε κ' ἐμεῖς νὰ τὸν μεταχειρίζωμεθα μὲ κάποια περιφρόνησι. Καὶ ἐκείνην τὴν ἀγαπούσαμε ἀκόμη περισσότερο καὶ τὴν ὑποδέχομαστε τὸ πρῶν ἀκόμη πιὸ ζεστὰ καὶ πιὸ καρδιακά.

Μιὰν ἡμέραν δμως ἦλθε ὁ στρατιώτης στὸ ὑπόγειο· ἦταν λίγο στὸ κέφι· ἐκάθισε καὶ ἀρχισε νὰ γελᾷ· καὶ ὅταν τὸν ἥρωτήσαμε τί τρέχει, μᾶς εἶπε:

— Δυὸς ἀπ' αὐτὲς ἐμάλωσαν γιὰ μένα.. «Ἡ Λύδκα μὲ τὴν Γρούσκα... Τὴν ἔπιασε ἀπ' τὰ μαλλιά, τὴν ἔφριξε κάτω καὶ τὴν καβαλλίκεψε... χά, χά, χά! Ἐξέσχισαν τῆς μύτες των.. ἐκουρέλιστηκαν! Μὰ γιατί ἡ γυναικες νὰ μὴν πιάνωνται τίμια; Γιατί νὰ γρατσουνίζωνται ἔτσι δά;

— Ἐγελοῦσε διαρκῶς, καθήμενος ἐκεῖ καὶ χαρούμενος. Εμεῖς δὲν ἐμιλούσαμε. Αὐτὴν τὴ φορά, δὲν ἡξεύρω γιατί, αἰσθανθήκαμε σὰν μῆτος γι' αὐτὸν.

— Τύχη ποῦ τὴν ἔχω μὲ τῆς γυναικες, αἴ; Εἶναι κομῳδία! Φθάνει νὰ τοὺς κάνω τὸ μάτι, κ' ἐτελείωσε ἡ δουλειά μου! Διάβολε!

Ἐκτυποῦσε τὰ χέρια του δυνατὰ ἐπάνω στὰ γόνατά του. Καὶ μᾶς ἐκύτταζε μ' ἐναν τρόπο σὰν ν' ἀποροῦσε καὶ δ ἵδιος μὲ τὴν τύχη ποῦ εἶχε μὲ τῆς γυναικες! Τὸ κόκκινο καὶ χονδρὸ προσωπὸ του ἔλαμπεν ἀπὸ εὐχαρίστησι καὶ διαρκῶς ἔεροκατάπινε.

Ο ἀρχιεργάτης υψηλού μένος, εἶπε μὲ εἰρωνείαν:

— Δὲν χρειάζεται καὶ σπάνια δύναμι γιὰ νὰ ξεροίζωσῃ κανεὶς τὰ μικρὰ πευκάκια· δοκίμασε δὰ νὰ ξεροίζωσης κ' ἔνα μεγάλο πεῦκο...

— Δηλαδή, ἐμένα μιλάξ; ἥρωτησεν ὁ στρατιώτης.

— Μὰ βέβαια, ἐσένα...

— Καὶ τί εἶτες;

— Τίποτε... τώπα πιά!

— Μὰ πές μου. Τί τρέχει; Γιὰ τί πεῦκο μιλοῦσες;

Ἐκείνος δὲν ἀπήντησε· εἰργάζετο στὸν φοῦρον. Εἶχε φίξει μέσα τὰ κοιλουράκια, ἔβγανε ἐκείνα ποῦ ἥσαν ἔτοιμα καὶ τάρροιχνε μὲ θόρυβον κατὰ γῆς στὰ πάιδια ποῦ τὰ μαζεύμαν καὶ τὰ περνοῦσαν. 'Αλλ' ὁ στρατιώτης ἐφάνηκεν ἔξαφνα σὰν πειραγμένος. 'Εσηκώθηκε καὶ ἐπλη-

σίασε τὸν ἀρχιεργάτη μὲ κίνδυνον γιὰ τὸν χτυπήσῃ τὸ φτυάρι ποῦ ἔσχιζε τὸν ἀέρα γοργορά καὶ σπασμωδικά.

— Ὁχι, πές μου, ποιὰν ἔννοεις; Μ' ἐπειραχεῖς. Ἐμένα καμιὰ δὲν μπορεῖ νὰ μοῦ πη: δχι. Καὶ σὺ μοῦ λὲς τέτοια λόγια ..

Πραγματικῶς ἐφαίνετο ἀληθινὰ πειραγμένος. 'Ισως δὲν εἶχε καμιὰν ἄλλην ἐκτίμησι γιὰ τὸν ἔαυτόν του παρὰ τὸ δτι ἐγγύοις τὸ κεφάλι τῶν γυναικῶν. Ἰσως γιὰ τίποτε ἄλλο δὲν ἦτον ἱκανὸς καὶ μόνον αὐτὸν τὸν ἔκαμνε νὰ αἰσθάνεται πῶς εἶναι ἀνθρωπος.

Υπάρχουν ἀνθρωποι ποῦ μία ἀσθένεια των σωματικὴ ἢ ψυχικὴ τοὺς φαίνεται τὸ σοβαρότερον πρᾶγμα τῆς ζωῆς των. 'Ολη ἡ σκέψις των εἶναι ἐκεὶ, ζοῦν μὲ αὐτήν, ὑποφέρουν ἐξ αἰτίας αὐτῆς, τρέφονται ἀπ' αὐτήν, παραπονοῦνται στοὺς ἄλλους δι' αὐτήν καὶ ἐτοι επισύρουν τὴν προσοχὴν τοῦ πλησίον. Καὶ ἀποκτοῦν τὴν συμπάθειαν τοῦ κόσμου ἀλλ' ἐκτὸς αὐτοῦ τίποτε ἄλλο δὲν ἔχουν. Πάρετε τὴν ἀσθένειάν των, θεραπεύσετε τους, καὶ θὰ ἡναι δυστυχεῖς διότι θὰ στερηθοῦν τὸ μόνον πρᾶγμα τῆς ζωῆς των, θὰ ἡναι κενοί. Πολλὲς φοροὶς ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τόσον πτωχὴ ποῦ ἀκούσιως εἶναι ἀναγκασμένος νὰ θεωρῇ κάτι τι αὐτὸν τὸ ἐλάττωμά του καὶ μὲ αὐτὸν νὰ ζῇ· μὰ τὴν ἀλήθεια, ἡμιπορεῖ κανεὶς νὰ εἰτῇ πῶς συχνὰ οἱ ἀνθρωποι ἁμαρτάνουν ἀπὸ ἀνίαν.

Ο στρατιώτης, πειραγμένος, μὲ ἔξαφνην ἐρωτοῦσε τὸν ἀρχιεργάτην.

— Πές μου λοιπόν, ποιὰν ἔννοούσες;

Ο ἀρχιεργάτης ἐγγύοισεν ἔξαφνα πρὸς τὸ μέρος τοῦ.

— Θὲς νὰ σοῦ τὸ πῶ;

— Βέβαια.

— Γνωρίζεις τὴν Τάνια;

— Λοιπόν;

— Λοιπόν - νά! Δοκίμασε!..

— 'Εγώ;

— 'Εσύ!

— Μὰ αὐτή, εἶναι δική μου στὰ σίγουρα...

Μπά!

— Θὰ τὸ δοῦμε!

— Θὰ τὸ δῆς! ἄ!

— Θὰ σὲ κάνῃ νὰ καταλάβης ..

— Σ' ἔνα μῆνα βλέπομε!

— Εἰσαι πολὺ ἔγωϊστης, στρατιώτη!

— Καλά! σὲ δύο ἐβδομάδες! θὰ τὸ δῆτε!

— Η Τάνια! Μπά!

— "Ελα, τράβα.. μᾶς ζάλισες!

— Δυὸς ἐβδομάδες - καί... τράβα ἐσύ...

— Τράβα σοῦ λέω!

Ο ἀρχιεργάτης ἔγινεν ἔξαφνα μανιώδης; κ' ἐσήκωσε τὸ φτυάρι νὰ τὸν κτυπήσῃ. 'Ο στρατιώτης ἀπεμαρτύνθη, μᾶς ἐκύτταξε, ἔμεινε μιὰ στιγμὴ σιωπηλὸς καὶ ἔφυγε λέγων μὲ βαρειά καὶ ἀπάσια φωνή: «Καλά».

Ολον αὐτὸν τὸν καιρὸ ἀκούαμε μ' ἐνδιαφέρον, χωρὶς λέξι νὰ προφέρωμε. 'Αλλ' ὅταν ὁ στρατιώτης ἔφυγε, ἀρχίσαμεν δῆλοι μαζὶ καὶ μὲ δόρυνθον.

Ἐνας ἐφώναξε τοῦ ἀρχιεργάτου:

— Δὲν εἶναι σωστὰ πράματα αὐτά, Παβέλ!

— Κύτταζε τὴ δουλειά σου, ἀπήντησε δ ἀρχιεργάτης.

Ἡσμανόμεθα πῶς ὁ στρατιώτης ἦτον πολὺ πειραγμένος καὶ πῶς κάποιον κίνδυνον ἔτρεχε ἡ Τάνια. Συγχρόνως μιὰ ζωηρὰ περιέργεια μᾶς κρατοῦσεν δλους, τὸ τί θὰ συμβῇ. 'Η Τάνια θὰ μπορέσῃ νὰ τοῦ ξεφύγῃ; Καὶ δῆλοι σχεδόν ἐλέγαμε μὲ βεβιαστητα:

— Η Τάνια; Δὲν θὰ πιαστῇ. Χρειάζεται τρόπος καὶ τρόπος γ' αὐτήν!

Εἶχαμε μιὰ μεγάλην ἐπιδυναμία νὰ δοκιμάσωμε τὴν σταθερότητα τοῦ εἰδώλου μας: δ ἔνας μὲ τὸν ἄλλον εἶχαμε τὴν πεποίθησι πῶς θὰ νικοῦσε ἡ Τάνια ἀπὸ τὴν πάλην αὐτήν. 'Ενομίσαμε μάλιστα πῶς δὲν τὸν ἔκεντησαμεν ἀρκετὰ τὸν στρατιώτη, πῶς θὰ λησμονοῦσε τὴ φιλονεικία καὶ πῶς ἥταν ἀνάγκη νὰ τὸν ἐγγύξωμε στὸ φιλότιμο. 'Απὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀρχίσαμε καινούργια ζωή, νευρική, ποῦ ποτὲ δὲν ἦτον τέτοια ὡς τώρα ἡ ζωή μας. 'Ημέρες δλόκληρες ἐφιλονεικούσαμε· νομίζεις πῶς εἶχαμε γίνει καὶ ἔξυπνότεροι· μιλούσαμε καὶ περισσότερα καὶ καλλίτερα. 'Ένομιζαμε πῶς τὰ βάλαμε μὲ τὸν διάβολο καὶ πῶς ἐπρόκειτο στὸ παιγνίδιο αὐτὸν νὰ χάσωμε ἡ νὰ κερδήσωμε τὴν Τάνια. Καὶ ὅταν ἐμάθαμε πῶς δ ὁ στρατιώτης εἶχεν ἀρχίσει τὸν ἀκροβολισμοὺς του μὲ τὴν Τάνια, ἐπεριμέναμε μὲ τέτοιαν ἀγωνία τὸ τέλος — ἀγωνία εὐχαρίστη καὶ φοβισμένη — πῶς δὲν παρετηρήσαμεν δτι δ κύριος μας ἐπωφελήθηκε γιὰ ν' αὐξήσῃ τὴν ἐφραστή μας.

Αὐτὸν δὲν μᾶς ἐκούραζε. Τὸ δνομα τῆς Τάνιας ἦτον δλημερὶς στὰ χεῖλη μας. Καὶ κάθε πρωὶ τὴν περιμέναμε μὲ ἀνυπομονησίαν. Κάποτε μᾶς ἐφαίνονταν πῶς ἥθελε νὰ ἔλθῃ στὸ ὑπόγειο — μιὰ Τάνια διαφορετική, δχι ἐκείνη πῶς ἐγγνωμίζαμε.

Τίποτε δὲν τὴν εἶπαμε ἀπ' τὴν φιλονεικίαν ἐκείνη. Τίποτε δὲν τὴν ἐρωτήσαμε καὶ πάντα τὴν ἐδεχόμαστε δπως καὶ πρὸν. Καὶ δμως κάτι

τι νέον καὶ ξένον εἶχε χωρέσει μέσα στὴν ἀγάπη μας πρὸς τὴν Τάνια, μιὰ περιέργεια τρελλὴ καὶ ψυχρὰ σὰν μαχαίρι.

— Αδέλφια! Σήμερα τελειώνει ἡ προσθιμία, εἶπε μιὰν ἡμέραν δ ἀρχιεργάτης ἀρχίζοντας τὴν ἐφραστή του.

Τὸ ἡξενύραμε πολὺ καλά ὀλλὰ τὰ λόγια του μᾶς ἔδωσαν κάποια ζωηρότητα.

— Κυττάζετε τὴν... τώρα θὰ ἔλθῃ.

Κάποιος εἶπε λυπημένα:

— Μήπως μποροῦμε νὰ καταλάβωμε τίποτε μὲ τὰ μάτια;

Καὶ ἀρχίσαμε καὶ πάλι ζωηρὰ καὶ θρυβαλλόδη συζήτησι. Σήμερα θὰ γνωρίζωμεν ἐπὶ τέλους ὃς ποῦ θὰ ἔφθανε ἡ ἀγνότης ἐκείνης, ποῦ ἔδωσαμε δτι καλλίτερο εἶχαμε μέσα μας. 'Έκαταλάβαμε τότε πῶς ἔπαιζαμε μεγάλο παιγνίδιο καὶ πῶς ἡ δοκιμασία αὐτή μποροῦσε νὰ καταστρέψῃ τὴν ἀγνότητα τοῦ εἰδώλου μας. Κάθε ἡμέρα μᾶς ζέλεγαν πῶς δ ὁ στρατιώτης τὴν κυνηγοῦσεν δλους καὶ πῶς τοῦ ξεφύγη; Καὶ δέν εἶχαν μεγάλην ζωηρότητα της, καὶ ἦτον πάντα ἡ ἴδια.

Κ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀκούσαμε σὲ λίγο τὴν φωνή της:

— Καλού μου φυλακισμένοι! 'Εδω εἶμαι....

Τὴν προσκαλέσαμε μέσα καὶ δταν ἐμπῆκε ἐμείναμεν δῆλοι σιωπηλοὶ παρὰ τὴν συνήθεια μας. Τὴν ἐκυττάζαμε μὲ μάτια δλάνοιχτα καὶ δὲν ἡξενύραμε τί νὰ τὴν ποῦμε, τί νὰ τὴν ἐρωτήσωμε. Κ' ἐμείναμε ἐτοι ἐμπόρος της βουβοί.

Ἡτον φανερὸ πῶς ἀποροῦσε γιὰ τὴν ὑποδοχή μας αὐτή, καὶ ξέαφνα ἀρχισε νὰ χλωμαίνη, νὰ γίνεται ἀνήσυχη καὶ μᾶς ἐρωτήσεις μὲ φωνὴ πνιγμένη:

— Τί ἔχετε... καὶ εἰσθε ἔτοι;

— Καὶ σύ; της εἶπεν δ ἀρχιεργάτης στρατιώτης, χωρὶς νὰ κινήσῃ τὰ μάτια του ἀπ' ἐπάνω της.

— Τί-έγω;

— Τ-τίποτε! . .

— Δόστε μου λοιπὸν γρήγορα τὰ κουλούρακια. . .

— Πότε ἄλλοτε δὲν ἥτο βιαστική.. .

— "Εχεις καιρό! — εἶπεν δ ἀρχιεργάτης κυττάζοντας την πάντοτε στὸ πρόσωπο.

Τότε ἐγγύοισεν ἔξαφνα τὴν ράγι της καὶ ἔφυγε.

Ο ἀρχιεργάτης ἐπῆρε τὸ φτυάρι του καὶ εἶπε ησυχος:

— Λοιπὸν — ἐτέλειώσει!... Νά, στρατιώτης.. Δειλός ..Παληάνθρωπος!...

Σὰν κοπάδι πρόβιτα ἐτρέξαμε στὸ τραπέζι καὶ ἀρχίσαμε σιωπῆλοὶ τὴν ἔργασίν μας, σκυθρωτοῖ. Σὲ λίγο κάποιος εἶπε:

— Καὶ ἴσως...

— "Ελα, ἔλα! λέγε! — ἐφώναξεν ὁ ἀρχιεργάτης.

"Ηξεύραμεν δῆλοι πῶς ἡτον ἔξυπνος ἄνθρωπος, ὁ ἔξυπνότερος ἀπ' ὅλους μας. Καὶ ἐκαταλάβαμε ἀπὸ τὰ λίγα λόγια τον πῶς ἡ νίκη τοῦ στρατιώτου ἡτον βεβαία... "Ημεδα λυπημένοι καὶ ἀνήσυχοι . . .

Τὸ μεσημέρι, τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ ἦλθε ὁ στρατιώτης. "Οπως πάτοτε, ἡταν καθαρὸς καὶ καλοντυμένος καὶ, ὅπως πάντοτε, μᾶς ἐκύτταξε μέσα στὰ μάτια. Εἶχαμε κάποια στενοχώρια κυττάζοντάς τον.

— Λοιπὸν, ἀξιότιμοι κύριοι. Θέλετε νὰ δῆτε τὰ κατορθώματα ἐνὸς στρατιώτου; εἶπε μὲ ὑπερήφανο χαμόγελο. — "Ἐλάτε λοιπὸν στὸ διάδρομο καὶ κυττάξετε ἀπ' τῆς χαραμάδες... "Ἐκαταλάβετε;

— Ἐκολλήσαμε τὰ μάτια μας ἐπάνω στῆς χαραμάδες τοῦ ἔντλινον τοίχου ποῦ ἔβλεπε στὴν αὐλή. Δὲν ἐπεριμέναμε πολὺ. Βιαστική, συλλογισμένη, ἐπάνω ἀπὸ τὴν λάσπη καὶ τὸ λυωμένο χιόνι, ἐπέρασε ἡ Τάνια. Κ' ἔχαμηκε πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ ὑπογείου. "Ἐπειτα ἡσυχα καὶ σφυρίζοντας ἐπῆγε καὶ ὁ στρατιώτης Εἶχε τὰ χέρια στῆς τοέπες, καὶ τὸ μουστάκι του ἔκινετο . . .

"Ἐβρεχε· μιὰ σκοτεινὴ καὶ ὑγρή, μελαγχολικὴ ἡμέρα. Τὸ χιόνι ἡτον ἀκόμη ἀπάνω στῆς στέγης καὶ κάτω στὸν δρόμον ἔλυνεν ἀνακατωμένο μὲ λάσπη. "Ἐβρεχε σιγὰ καὶ ἀντηχοῦσε τὸ νερὸ μονότονα.

"Ο στρατιώτης ἐβήγηκε πρῶτος. "Ἐπέρασε τὴν αὐλὴ σιγά - σιγά, μὲ τὰ χέρια στῆς τοέπες κ' ἐκκινοῦσε τὸ μουστάκι του — ὅπως πάντοτε.

"Ἐπειτα ἐβγῆκε καὶ ἡ Τάνια.

Τὰ μάτια της... τὰ μάτια της ἔλαμπαν ἀπὸ χαρὰ καὶ εὐτυχία, καὶ τὰ χεῖλη της χαμογελοῦσαν. Καὶ ἐπήγαινε σὰν ἀποκοιμισμένη, μὲ ἀμφίβολον βῆμα.

Δὲν ἡμπορέδαμε νὰ κρατηθοῦμε. "Ολοι μονιμᾶς ἐτρέξαμε στὴν αὐλὴ καὶ ἀρχίσαμε νὰ σφυρίζωμε μὲ δργήν, δυνατά, ἀγρια. "Ἐτρόμαξε ὅτον μᾶς εἶδε κ' ἐσταμάτησεν ἔξαφνα, μέσα

στὴ λάσπη. Τὴν περικυλώσαμε, καὶ μὲ κακίαν, ἀκράτητοι, τῆς ἐλέγαμε ὑβριστικὰ ἀναίσχυντα λόγια.

Δὲν ἐφωνᾶσαμε, δὲν ἐβιαζόμαστε, γιατὶ δὲν εἶχε ποῦ νὰ πάῃ, τριγυρισμένη ὅπως ἡτον, στὴν ἔξουσία μας. Δὲν ἡξεύρω διατί, ἀλλὰ δὲν τὴν ἐκτυπήσαμε. "Εμενεν ἐκεῖ, ἔγυριζε τὸ κεφάλι ἀπ' ὅλα τὰ μέρη, ἥκουε τὰς ὑβρεις μας. Κ' ἡμεῖς ἔχύναμεν δῆλοντα τὸ φαρμάκι μας.

"Ἐχασε τὸ χρῶμα τῆς. Τὰ μάτια τῆς τὰ γαλλανά, τόσον εὐτυχισμένα πρὸ δὲλγου, ἀνοιξαν δλάνοιχτα, ἀνέπνεε μὲ δυσκολία καὶ τὰ χεῖλη τῆς ἔτρεμαν.

Κ' ἡμεῖς τὴν περικυλώσαμε, νὰ ἐκδικηθοῦμε, νὰ ἐκδικηθοῦμε, γιατὶ μᾶς ἔκλεψε τὸ πᾶν. "Ἡτον δικῇ μας, κ' ἔχάναμε διτὶ εἰχαμε καλλίτερο τὸ καλλίτερο αὐτὸ ἡτον τὰ ψύχουλα τοῦ ἐπαίτον μὰ ἡμεῖς εἴμεδα εἰκοσιέξη, ἐκείνη ἡτον μόνη, καὶ γ' αὐτὸ δὲν ἡμπορούσαμε νὰ τὴν τιμωρήσωμε, ποῦ νὰ πληρώσῃ τὸ σφάλμα τῆς! Πᾶς τὴν ὑβρίζαμε!... "Ἐσιωποῦσε δῆλοντα, δῆλοντα μᾶς ἐκύτταξε μὲ μάτια ἀγριεμένα, καὶ ἔτρεμεν δῆλκληρο.

— "Ἐγελούσαμε, οὐδὲλαζαμε, ἔμουγκριζαμε... "Ἐτρέξαν μερικοὶ ἄνθρωποι, ἀπὸ ποῦ δὲν ἡξεύρω... Κάποιος ἀπὸ μᾶς ἐτράβηξε τὴν Τάνιαν ἀπὸ τὸ σακκάκι τῆς...

"Ἐξαφνα ἔλαμψαν τὰ μάτια τῆς ἐσήκωσε τὰ χέρια τῆς ἡσυχα, διώρθωσε τὰ μαλλιά τῆς καὶ μὲ δυνατὴ καὶ ἡσυχη φωνὴ μᾶς εἶπε κατὰ πρόσωπον:

— Κακόμοιοι φυλακισμένοι!...

— "Ἐπροχώρησεν ἐπάνω μας, σὰν νὰ μὴν ἡτον κανένας ἐμπρός της, σὰν νὰ μὴν τὴν ἐμπόδιζε κανεῖς.

Καὶ πραγματικῶς κανένας δὲν εὑρέθηκε στὸν δρόμο τῆς.

Καὶ εὑρέθηκε μόνη, καὶ χωρὶς νὰ γυρίσῃ νὰ μᾶς ἰδῇ ἐφώναξε μὲ ἀπερίγραπτη περιφρόνησι:

— Δειλοὶ ποῦ εἶσθε... ἔχιδνες...

Καὶ ἀνεχώρησε.

— "Ἐμεῖς — ἐμείναμε εἰς τὸ μέσον τῆς αὐλῆς, στὴ λάσπη, στὴ βροχή, κάτω ἀπὸ τὸν ἀνήλιο σκοτεινιασμένον οὐρανό...

"Ἐπειτα ἔχαμηκαμε σιωπῆλοὶ στὸν ὑγρὸ πετρινὸ λάκκο μας. "Οπως καὶ ἀλλοτε, ποτὲ δὲν ἔρριχνε μιὰ μάτια ὁ ἡλιος στὰ παράθυρά μας καὶ ποτὲ δὲν ἔσαναλθε ἡ Τάνια!...

Μετάφρ. K. M.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

Οι Ερωτικοὶ Μυθογράφοι τῆς Ιταλίας *

(XIV, XV καὶ XVI αἰών).

Ο διακεκριμένος φίλος μου καὶ γνωστὸς γάλλος κριτικὸς καὶ ποιητὴς καὶ Ed. Sansot-Orland, μοῦ ἔκαμε τὴν εὐχαριστησιν νὰ μοῦ στείλῃ ἔνα καριτωμένον βιβλίον, διὰ τὸ δποῖον δυσκολεύομαι πολὺ νὰ διμιλήσω μὲ ἀνεστὶν πρὸς τοὺς ἀναγνώστας καὶ Ἰδίως πρὸς τὰς ἀναγνωστριάς τῶν «Παναθηναίων». Καὶ δῆμος τὰ τόσον ἀφελῆ, τὰ σφραγισμένα ἀπὸ μίαν ἀθώαν καὶ ἀνυπόκριτον εἰλευθεροστομίαν καὶ ἔνα ἀπροσπόιτον καὶ δλίγον χονδροειδὲς δημοτικὸν χιοῦμορ, τὰ τόσον καριτωμένα καὶ γυμνὰ αὐτὰ περαμύθια, τὰ δποῖα μᾶς γνωρίζουν διὰ πρώτην φοράν, εἰς μίαν πιστὴν μετάφρασιν, ἔντελῶς φιλολογικήν, μ' εὐσυνειδησίαν βιογραφικῶν πληροφοριῶν, σχολίων, σημειώσεων, δοκουμένων, οἱ δύο γάλλοι συγγραφεῖς ἀληθῶς καταπληκτικήν, εἰς τὴν ἐποχήν των ὑπῆρχαν ἡ ἀπόλαυσις δῆλων τῶν «gentilles dames et nobles cavaliers», ἀφιερωμένα ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς των εἰς εὐγενεῖς δεσπόνας τῆς Ἰταλικῆς ὀριστοκρατίας καὶ κυκλοφοροῦντα εἰς τὰ ἀβρὰ χέρια προγκηπισσῶν, μέσα εἰς αὐλὰς καὶ παλάτια. Σήμερον τὰ ἡθη ἀλλαξαν καὶ ἡ κοινωνικὴ νομοθεσία τῆς αἰδοῦς ἐτροποποιήθη σημαντικῶς. Η τελεία γυμνότης θαμβώνει τὴν αἴσθησιν, ἡ ἀθώα ἐλευθεροστομία πειράζει τὰς ἀβρὰς ἀκοάς, ὑπάρχουν πράγματα τὰ δποῖα δὲν λέγονται μεγαλοφύνως μὲ τὸ δνομά των ἀπὸ τοὺς ἄνδρας πρὸς τὰς κυρίας καὶ ἀπὸ τὰς κυρίας πρὸς τοὺς ἄνδρας. Εἶνε ἡ ἐποχὴ τῶν ἡμιγύμνων, τῶν ἡμιδιαφανῶν, τῶν περιφράσεων, τῶν ὑπαινιγμῶν καὶ τῶν ὑπονομένων. Καὶ μολονότι δὲ κόσμος δὲν ἔγινεν ἡθικῶτερος ἀπὸ τότε ἔως τώρα, οἱ ἀφελεῖς σύγχρονοι καὶ ἀπόγονοι τοῦ Βοκκακίου, δὲ Μασσούτιο δὲ Σαλέρν καὶ δὲ Μαρία Μόλτζα καὶ δὲ Γρατσίνης καὶ δὲ Παραμπόσκος καὶ

* Ad. van Bever et Ed. Sansot-Orland: Oeuvres Galantes des Conteurs Italiens. Traduction Littérale etc Paris, Mercure de France. 1903

εὐθυμία ἀδελφόνονται μὲν μίαν βαθυτάτην πα-
ρατήρησιν καὶ μίαν δροσερὰν φιλοσοφίαν ἐπὶ^{τῶν} ἀνθρωπίνων πραγμάτων.

* 11

Οι εύθυμοι ἔρωτικοι συγγραφεῖς, οἱ δποιοὶ ἔγραφον τὰς φαιδράς των ἴστορίας, διὰ νὰ θέλξουν ἀπλῶς τοὺς συγχρόνους των, νὰ φέρουν τὸ μειδίαμα εἰς τὰ χεῖνη τῶν ὠδαίων πυργοδεσποινῶν, νὰ διασκεδάσουν τὰς μελαγχολίας τῆς ἐπόχης των, νὰ κάμουν εὐκολωτέοραν τὴν χώνευσιν τῶν φύλων των, ὑπηρετοῦντες τὸν γέλωτα, τὴν εὐθυμίαν καὶ τὴν ὑγείαν καὶ ἔσκεπτάζοντες τὴν ὑποκρισίαν καὶ τὸ ψεῦδος τῆς ζωῆς, μὲ μίαν ἀδρὰν εἰρωνείαν καὶ ἔνα χονδροειδὲς ἀλλὰ καυτηριαστικὸν σκῶμμα, καὶ ὅλα αὐτὰ χωρὶς καμμίαν ὑστεροβουλίαν ἢ φροντίδα ὑστεροφήμιας καὶ καμμίαν ἵσως προσδοκίαν νάκουσον ἀπὸ τοὺς τάφους των τὴν σάλπιγγα τῆς δευτέρας παρουσίας εἰς τὸν αἰῶνα μας, δὲν θὰ ἐφαντάζοντο ποτὲ μίαν ἔκδοσιν τῶν ἔργων των, τόσον σοβαρὰν καὶ σχολαστικήν, μὲ σχόλια, βιβλιογραφίας, δοκιμέντων, βιογραφικὰς σήμειώσεις, ἀναστατώσεις βιβλιοθηκῶν καὶ σκονισμένων χειρογράφων, μὲ τόσην ἔργασίαν τέλος πάντων, τόσην εὐσυνειδησίαν, τόσην λεπτολογίαν καὶ τόσην φροντίδα. Καὶ ἐπειδή, ὑποθέτω, οἱ εύθυμοι αὐτοὶ ἀνθρώποι θάπεστρόφοντο τὰ πολὺ σοβαρὰ βιβλία, ἐὰν ἔξυπνουσαν σήμερον καὶ ἔβλεπαν τὸν παχὺν αὐτὸν τόμον μὲ τὴν τόσον σοβαρὰν φυσιογνωμίαν του, ὅπως μᾶς τὸν ἔδωσαν οἱ δύο γάλλοι συγγραφεῖς, θὰ ἐδυσκολεύοντο πολὺ νὰ πιστεύσουν ὅτι μέσα εἰς τὰς σελίδας του, κρύπτονται μὲ μίαν νέαν ζωὴν ἢ «Νικλόζα», «Ο καλὰ μοιρασμένος σπουδαστής» καὶ «Τὰ σύκα τοῦ ἐφωμερίου».

“Οπωσδήποτε δι’ ήμας, οἱ δόποιοι μόδις γνωρίζουμεν ἀπὸ τὴν εὖθυμον” αὐτὴν γενεὰν τῶν Ἰταλῶν μυθογράφων ἔνα Βοκάκιον, τὸ βιβλίον αὐτὸν εἶνε ἀποκαλυπτικὸν καὶ πολύτιμον. Οἱ ἐκδόται του εἰς τὸν πρόλογόν των καὶ τὰς πλουσίας σημειώσεις, μὲ τὰς δόποιας εἶνε γεμάτος ὁ τόμος των, μᾶς δίδουν μαζὶ μὲ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν χαριτωμένων αὐτῶν διηγήσεων, πολυτίμους πληροφορίας διὰ τοὺς συγγραφεῖς καὶ τὸ ἔργον των: “Ολοι αὐτοὶ οἱ μυθογράφοι Λομβαρδοί, Τοσκάνοι, Βενετοί, Νεαπολιτάνοι καὶ ἄλλοι εἶνε συγγραφεῖς ἐντελῶς προσωπικοί, δανειζόμενοι ἀπὸ τὰς παραδόσεις τῆς φυλῆς των καὶ ἀπὸ τὰ ἥθη τῆς ἐποχῆς των, τὰς φαιδράς ἴστορίας, ποῦ διηγοῦνται,

διὰ νὰ διασκεδάσουν τὴν σύγχρονόν των κοινωνίαν. Καμμία σχολαστικότης — λέγουν οἱ γάλλοι μεταφρασταὶ — καμμία φιλολογικὴ ματαιότης εἰς τοὺς συγγραφεῖς αὐτούς, οἱ ὅποιοι συνθέτοντες τὰς ἐρωτικὰς των διηγήσεις, δὲν ἐφαντάζοντο κἄν, δτι θὰ φθάσουν μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἐνας λόγος διὰ νὰ μᾶς ἥνε πλέον ἐνδιαφέροντες.

Τὸ ιταλικὸν διήγημα, λέγει ὁ Γκεβάρ, ἦν-
θισε κυρίως εἰς τὰ βάρεια τῆς χερσονήσου,
εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ Ἀργον καὶ τοῦ Πῶ. Οἱ
Τοσκάνοι καὶ οἱ Λομβαρδοὶ — Ἐτρούσκοι, Γα-
λάται, Γερμανοὶ τὴν παλαιότεραν καταγω-
γὴν — παρέμειναν ἡ̄ ἔγιναν Λατῖνοι καὶ
Ῥωμαῖοι κατὰ τὴν ἀνατροφὴν καὶ τὰς ἀνα-
μνήσεις. Ὅ, τι τοὺς ἔτεροπε περισσότερον ἀπὸ
κάθε ἄλλο πρᾶγμα ἦτο ὁ εὐφυὴς λόγος, μὲ
τὴν εἰρωνείαν του, τὰ ψέματά του, τὰς θω-
πείας του καὶ τοὺς θυμούς του. Διὰ τὰ λατι-
νικῆς καταγωγῆς φύλα, ὁ λόγος εἶνε ἡ ἐκπλή-
γωσις τῆς εὐγενεστέρας πρᾶξεως τῆς ζωῆς· ἡ
ἀκρόασις μιᾶς ὁμιλίας εἶνε ἡ ἀβροτέρα ἡδονὴ
τῶν ὥραιών ψυχῶν καὶ τῶν πνευματωδῶν
ἄλληρων. Ἡ ὥραιοτέρα ἐποχὴ τῆς Φλωρεν-
τίας, κατὰ τὸν Δάντην, ἦτον ἐκείνη, κατὰ τὴν
δύσιαν αἱ γυναικεῖς, αἱ πισταὶ εἰς τὴν παλαιὰν
ἔστιαν, ἐνῷ ἔστρεφον τὴν ἡλακάτην, διηγοῦντο
τὰς ἀρχαῖς παραδόσεις «τῶν Τοφῶν, τοῦ
Φιεζόλε καὶ τῆς Ῥώμης». Ἡ διηγηματικὴ φι-
λολογία ἡκολούθησε τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ιταλικοῦ
πολιτισμοῦ, παρουσιάζουσα εἰς ἡμᾶς δύο δια-
κεκριμένας περιόδους, αἱ δύοιαι διλίγον κατ'
διλίγον ἀναμιγνύονται καὶ συγχέονται. Ἀκμάζει
κατ' ἀρχὰς αὐτοσχέδιος εἰς τὸν Μεσαιωνα, μὲ
τὴν ἀφθονίαν μιᾶς ἀνωνύμου παραγωγῆς καὶ
κατόπιν μεταμορφώνεται ἐπὶ τὸ φιλολογικώ-
τερον τὸν στηναὶ ποῦ ἐτοστοκάτην τοῦ

τερέον, την οιτιγμήν που η προσωπικότης του συγγραφέως ἀρχίζει νὰ ἐπιβάλλεται, εἰς τὴν ἀρχὴν δηλαδὴ τῆς Ἀναγεννήσεως. Τὸ παλαιότερον ἔργον, τὸ ἀπασχολοῦν τοὺς αἰῶνας τῆς ταλικῆς φιλολογίας, εἶνε μία συλλογὴ ἔξηνταεξ διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «*Novellino*», ἢ «*Cento Novelle Antiche*», ἔνα ἔργον μυστηριώδων προελεύσεως, ἀχρονολόγητον καὶ ἀνώνυμον, εἴδος κώδικος, κανονίζοντες πρὸς καιδὸν τοὺς νόμους τῆς φαντασίας καὶ τοῦ ὅποιου ὁ περιεχόμενον κυμαίνεται ἀπὸ τοῦ ἓπιποτεοῦ εἰς τὸ φανταστικόν, ἀπὸ τοῦ δραματικοῦ ἵς τὸ κωμικόν, ἀπὸ τοῦ τρυφεροῦ εἰς τὸ μεγαχολικόν. Ἡ μυθολογία καὶ ἡ ἀρχαιότης ἵναμιγγούνται κατὰ παράδοξον τρόπον εἰς τὰς ελίδας του. ὁ μυθολογικὸς Νάρκισσος παρουσιάζεται σαν θεός της φαντασίας, τοῦ πατέρα της, τοῦ πατέρα της τέλεος.

σιᾶς εται « ἔνας Ἱππότης ὁραιος καὶ ἔξαιρετος »,
ἔνας Πυθαγόρας Ἰσπανὸς σύνθετει ἀστρολο-
γικοὺς πίνακας, ἔνας Ἡρακλῆς διατρέχει τὰ
δάση φονεύων λέοντας καὶ ἄρκτους, ἀνίκανος
νὰ δαμάσῃ τὴν κακήν του γυναικά, βιβλικοὶ
ἥρωες διαγκωνίζονται μὲ πρόσωπα οἰκεῖα πρὸς
τὴν προβηγκιανὴν ποίησιν. Ενδόσκει κανεὶς
ἀκόμη μέσα εἰς τὴν ἀνθολογίαν αὐτὴν μικρὸς
σκανδαλώδεις Ἰστορίας γυναικῶν καὶ ἱερέων,
ἀπὸ τὰς ὅποιας κυρίως ἐνεπνεύσθησαν οἱ με-
ταγενέστεροι μυθογράφοι, δπως π.χ. τὴν περι-
πέτειαν τοῦ Πορσελίνου, συλλαμβάνοντος ἐπ’
αὐτοφώρῳ τὸν ἐπίσκοπον εἰς ἔνα ἀμάρτημα,
διὰ τὸ ὅποιον ἥθελε νὰ τὸν τιμωρήσῃ, καὶ τῆς
κῆρας ἡ ὅποια διὰ νὰ παρηγορηθῇ διὰ τὸν
Θάνατον τοῦ ἀνδρός της, ποῦ τὸν ἐκόμασαν,
τὰ ψήνει μὲ τὸν Ἰδιον τὸν φρουρὸν τοῦ μακα-
ρίτου. Τὸ « *Novellino* » ἀνήκει εἰς τὰ τελευταῖα
ἔτη τοῦ XIII αἰῶνος, ἵσως καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ
XIV. Ἡ φήμη του ἐκράτησε ἐπὶ πολὺ εἰς
τὴν Τοσκάναν, χάρις εἰς τὴν φλωρεντινήν του
σύλληψιν καὶ τὴν νευρώδη καὶ χρωματισμένην
γλωσσαν του, ἀρχῆς δὲ μόλις νὰ ὀχριᾷ καὶ
νὰ λησμονῆται εἰς τὴν ἐμφάνισιν ἔργων προ-
σωπικωτέρων καὶ μᾶλλον φιλολογικῶν, δπως
τὰ τοῦ Μπαρόμπερίνο καὶ κατόπιν τῆς Δεκαη-
μέρου τοῦ Βοκακίου. Ἐρχονται πλέον οἱ
συγγραφεῖς, τῶν ὅποιων ἀκριβῶς τὸ ἔργον
μᾶς παρουσιάζουν οἱ κ. κ. Bever καὶ Sansot-
Orland εἰς μίαν πιστήν, φιλολογικὴν μετά-
φρασιν.

* *

Απὸ τοῦ Σακκέττη (1335 – 1400), τοῦ φλωρεντινοῦ δημοτικοῦ μυθογράφου μέχρι τοῦ Σκιπίωνος Μπαργκάλι (XIV αἰών) τὸ ἔργον τῶν Ἰταλῶν μυθογράφων, εἶνε τόσον ἀφθονον, ὅστε τόμοι δλόκληροι δὲν θὰ ἔφθαναν νὰ τὸ κάμουν γνωστόν. Εἰς τὴν Ἰταλίαν δλόκληρον, ἀπὸ τῶν μικρῶν αὐλῶν ὅπου ὁ Καρναζάνο καὶ ὁ Σαβαδίνο ἐγοήτευαν « τὰς χαριτωμένας κυρίας καὶ τοὺς εὐγενεῖς ἵππότας » μέχρι τῶν παλατίων τῶν παπῶν, ὅπου ὁ Φιορεντζούόλα διεσκέδαξε τὸν Κλήμεντα VII μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν « *Ragionamenti d'amore* » τὸ διήγημα τοῦ εἴδους αὐτοῦ ἀντεῖ καὶ κατάκτῃ εὐνοούμενον ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἡθῶν καὶ ἀπὸ τὴν ζωηρὰν ὀρεξιν τοῦ ἀνεκδότου καὶ τῶν ἐλευθερίων διηγήσεων, μὲ τὰς ὅποιας ἔκαμναν τὴν τύχην των οἵ συνγραφεῖς πλησίον τῶν εὐγενῶν τῆς ἐποχῆς των. Οἱ γάλλοι μεταφρασταὶ μᾶς ἔδωκαν μίαν ἐκλογὴν τῶν καλλι-

τέρων καὶ μᾶλλον προσωπικῶν διηγημάτων τοῦ εἰδούς αὐτοῦ, εἰς μίαν μετάφρασιν, ὅπως προειπαμεν πιστήν μέχρις αὐτῆς τῆς ἵταλικῆς φράσεως, τῆς δποίας ἥθιέλησαν νὰ διατηρήσουν ὅλην τὴν ἔκφρασιν, ὅπως ἐσεβάσθησαν ὅλας τὰς ἀτελείας, τοὺς πλατειασμούς, τὰς ἐπαναλήψεις καὶ τὴν ἀτημελησίαν τοῦ ὑφους τῶν πρωτοτύπων. Ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀτέλειαι καὶ ἀτημελησίαι τοῦ ὑφους τῶν συγγραφέων πρόπει νάποδομοῦν ἀφ' ἐνὸς εἰς τὴν φιλολογικὴν ἀφροντισίαν τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, οἱ δποῖοι, χωρὶς καμίαν τεχνικὴν προσπάθειαν, δὲν ἔγραφαν παρὰ διὰ νὰ τέρψουν τὸν ἑαυτόν τους καὶ τοὺς φίλοις των, καὶ ἐξ ἄλλου εἰς τὸ φιλολογικῶς ἀμόρφωτον ἀκόμη τῆς ἵταλικῆς γλώσσης, ἡ δποία, κατὰ μίαν ἀναλογίαν ἐνθυμιζούσαν εἰς μερικὰ σημεῖα τὸ ἰδιόν μας γλωσσικὸν ζήτημα, δὲν ἔθεωρείτο ἀκόμη γλῶσσα φιλολογικῆ. Ἡ μόνη ἐπίσημος φιλολογικὴ γλῶσσα τῆς ἐποχῆς ἦτο ἡ λατινική, τῆς ἵταλικῆς περιῳσιμένης εἰς τὰς ταπεινάς, χυδαίας καὶ ἐφημέρους ἀνάγκας τοῦ λόγου. Ἡ λατινική, ὅπως ἔλεγεν ὁ Φιλέλφο (1398 — 1481) ἦτο ἡ μόνη γλῶσσα ἡ γνωστὴ εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ τὰ ἔργα τὰ γραμμένα εἰς τὴν ἵταλικὴν δὲν είμποροῦσαν νὰ ἔχουν ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς παγκοσμιότητος ἢ τῆς αἰώνιότητος. Μήπως τάχα ἡ ἴδια φαντασιοπληξία δὲν ἔδημιουργησε καὶ μεταξύ μας τὰς τάσεις πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς ἀρχαίας γλώσσης, ὡς ὀργάνου τῆς ἀνωτέρας καὶ σοβαροτέρας φιλολογικῆς δημιουργίας; Αὐτὸς ὁ Βοκκάνιος δὲν ἐπερίμενε καμίαν δόξαν ἀπὸ τὴν. Δεκαή μερόν του καὶ δὲν ἥλπιζεν τὴν ὑστερόφημίαν παρὰ μόνον ἀπὸ τὰ λατινικά του συγγράμματα. Εἶνε δὲ γνωστὸν μὲ πόσην περιφρόνησιν ἀντίκρυσε τὴν ἴδιαν Δεκαή μερόν ὁ Πετρόσχης, δικαίολογούμενος εἰς τὸν συγγραφέα της, δι τούτῳ ἔνεψησεν ἡ ζωτανή, περιφρονημένη ἵταλικὴ γλῶσσα, μεταξύ τῶν δποίων καὶ τὰ ἐλαφρὰ χαριτωμένα αὐτὰ διηγήματα τῶν ἵταλῶν μυθογράφων, τὰ δποῖα δὲν είχαν τὴν ἀξιώσιν παρὰ μιᾶς ἐφημέρους καὶ ταρδοδικῆς ζωῆς.

* 8

Δὲν εἰξεύρω διατί, ἀλλὰ διερχόμενος τὰ εἰκοσιπέντε περίπου αὐτὰ δηγγήματα, μὲ τὴν κα-

ταπλητικήν καὶ κάποτε ἀπροσδόκητον γυμνότητα, μὲ τὴν βαθεῖαν παρατήρησιν καὶ τὸ ἄπακον σκῶμμα, μὲ τὴν ἄνετον ὅφγήσιν σκηνῶν καὶ ἐπεισοδίων, τὰ δόποια μόλις ψιθυρίζουμεν μὲ σιγαλήν φωνὴν δὲ ἔνας εἰς τὸ αὐτὸν ἄλλου, μὲ τὴν ἐλευθεροστομίαν τῶν περιγραφῶν, αἱ δόποια μᾶς ἐκπλήττουν νὰ τὰς βλέπωμεν τυπωμένας εἰς ἔνα σοβαρὸν βιβλίον, μίαν ἐλευθεροστομίαν τὴν δόποιαν δὲν εἰμπορεῖ ἐν τούτοις νὰ δινομάσῃ κανεὶς βάναυσον καὶ χυδαίαν, διότι ἀκριβῶς εἶνε τόσον ἄνετος καὶ φαιδρὰ καὶ ἀπόλυτος, δὲν αἰσθάνομαι τὸ αἰσθῆμα ἐκεῖνο τῆς ἀηδίας καὶ τῆς ἀποστροφῆς, τὴν δόποιαν γεννᾷ ἡ ἡμίγυμνος καὶ ἐπιτηδευμένη περιγραφὴ τῆς συγχρόνου πορνογραφίας, περιγραφούσης μόνον διὰ νὰ περιγράψῃ καὶ μόνον διὰ νὰ γαργαλίζῃ, κατὰ βάθος διαφθαρτική καὶ ἐκνευριστική, ἀπαράλλακτα δπως δλαι αἱ τεχνηταὶ καὶ ἔξεζητημέναι ἥδοναί. Ὁρισμένως τὰ φαιδρὰ αὐτὰ καὶ ἐλευθέρια διηγήματα, τὰ δόποια δὲν ἔχουν καμμίαν ἐπιφύλαξιν καὶ καμμίαν συστολήν, τὰ δόποια διηγοῦνται μὲ μίαν ἄνεσιν πρωτογενῆ πράγματα φοβερὰ καὶ τρομερὰ καὶ τὰ δπαῖα κάμνουν νὰ κοκινίζῃ καὶ αὐτὸ τὸ σύγχρονον τυπογραφικὸν χαρτί, μοῦ φαίνονται κατὰ βάθος ἥθικά, εὔρωστα, ὑγιεινά, καί, δὲν εἶνε ἵσως ὑπερθρόνη νὰ εἰπῶ, καὶ διδακτικὴ ὑπὸ μίαν ἐποψιν. Μᾶς παρουσιάζουν μίαν φάσιν καὶ πολλὰς φάσεις τῆς ζωῆς, μὲ τάληθινὰ καὶ πραγματικά τῆς χρώματα καὶ τοὺς ἀληθινούς τῆς ἥχους καὶ χωρὶς νὰ γαργαλίζουν ὑπούλως τὰ νεῦρα καὶ νὰ συσποῦν ἥδονικῶς τὰ χαρακτηριστικά, φέρουν τὸν πλατὺν καὶ ἐλεύθερον γέλωτα καὶ μαστιγώνουν τὴν ὑποκρισίαν τῆς ζωῆς μὲ τὸ καυτικὸν σκῶμμα τῶν καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσίν των, δὲν εἰξεύρω πᾶς, αἰσθάνεται κανεὶς τὸν ἔαυτόν του καλλίτερα καὶ αἰσθάνεται τὰ νεῦρα του τονωμένα, δπως κατόπιν ἀπὸ κάνεις ὑγιεινὸν ἀνάγνωσμα. Δὲν θέλω νὰ εἰπῶ διτὶ τὰ διηγήματα τῶν ἵταλῶν μυθογράφων τῆς ἵταλικῆς Ἀναγεννήσεως εἶνε τὸ καταλλήλοτερον ἀνάγνωσμα διὰ μικρὰ παιδία καὶ ἀθῶα κοράσια, ἀλλὰ δι' δλους ἡμᾶς, οἱ δόποιοι ἐπὶ τέλοντος γνωρίζουμεν τὴν ζωὴν εἰς δλα τῆς τάπορουφα καὶ οἱ δόποιοι ἐκνευριζόμενα ἀπὸ τόσα ἀμφίβολα φιλολογικὰ καὶ ἀντιφιλολογικὰ γαργαλίσματα, εἶνε μία ἀπόλαυσις, τὴν δόποιαν συσταίνω δλούψυχως εἰς δλους τοὺς ἀνθρώπους οἱ δόποιοι ἔχουν κακὴν διάθεσιν, ὑποφέρουν ἀπὸ δυστεψίαν, ἔχουν μαύρας ἰδέας, εἶνε εὑρεθίστοι καὶ φέρουν μὲ κό-

πον τὸ νευρασθενικὸν κράνος εἰς τὴν κεφαλήν των. Ἐὰν ἔχουν καιρὸν νὰ γελάσουν τὸν ὁραῖον, πλατὺν καὶ εἰλικρινὴ γέλωτα τῆς ὑγείας, δὲν τὸν ἐπανεύρουν ἀσφαλῶς.

Καὶ σκέπτομαι, ἀντικρύζων τὴν ὠραῖαν αὐτὴν καὶ δλίγον τολμηρὸν ἔκδοσιν, μίαν ἔκδοσιν ἡ δόποια δὲν ἔγινεν ἐν τούτοις εἰς τὰς Βρυξέλλας, καὶ δὴ δόποια δὲν εἰξεύρω ἀν δὲν ἔμενεν ἀκαταδίωκτος ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴν ἀστυνομίαν, μὲ δλα τῆς τὰ σοβαρὰ ἐκδοτικὰ σχόλια, σκέπτομαι ἀν δὲν δὲν ἡτο εὐχῆς ἔργον νὰ περισσωθῇ εἰς μίαν ἐλληνικὴν ἔκδοσιν, δλον τὸ πλῆθος τῶν ἀνωνύμων προϊόντων τοῦ εἰδούς αὐτοῦ, τὰ δόποια ἐγέννησε τὸ δημοτικὸν πνεῦμα καὶ τὸ λαϊκὸν χιοῦμορ καὶ τὰ δόποια κυκλοφοροῦν μὲ σιγαλήν φωνὴν ἀπὸ στόμα εἰς στόμα εἰς τοὺς εὐθύμους κύκλους καὶ τὰς εὐθύμους στιγμάς. Καὶ γνωρίζω — δπως γνωρίζουμεν δλοι — ἔνα πλῆθος ἀναλόγων εὐθύμων καὶ ἐλευθέρων ἴστοριῶν, μὲ τόσον πνεῦμα καὶ τόσην παρατήρησιν καὶ τόσην εἰρωνείαν καὶ τόσην ἀλήθειαν. Οἱ συλλέκται τῆς λαογραφικῆς ὕλης καὶ τῶν ἀνωνύμων πλασμάτων τῆς λαϊκῆς φαντασίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπερεπεν δωρισμένως νὰ κάμιουν μίαν ἀβαρίαν σεμνότητος ὑπὸ τὴν ἐποψιν αὐτήν. Οἱ ξένοι ἐκδόται τῶν προϊόντων τῆς δημοτικῆς μούσης, ἔνας Πάσοβ ἡ ἔνας Λεγκράν δὲν ἐστενοχωρήθησαν νὰ διάσωσουν εἰς τὰς συλλογάς των τὰ δλίγον ἐλευθέρια τραγούδια, τὰ δόποια συνήντησαν εἰς τὸν δρόμον των. Οἱ ἴδιοι μας διατί νὰ θέλουν νὰ φανοῦν σεμνότεροι; Κάμνω μίαν ἐκκλησίν σοβαρὰν πρὸς τὸν μοναδικὸν μας κ. Πολίτην. Μοῦ εἰπαν διτὶ δ. κ. Λελέκος κατήρτιζε μίαν φορὰν κ' ἔνα καιρὸν μίαν ἀνάλογον συλλογήν. Ἄλλ' ὁ εὐλογημένος ἔκαμψε τὴν ἀμαρτίαν νὰ μεταφράζῃ τὰς εὐθύμους καὶ σπαρταριστὰς αὐτὰς ἴστορίας εἰς τὴν ὁραῖαν ἐλληνικὴν καὶ πολὺ φαβοῦμαι διτὶ ἔκτοτε τὰ σαράκια καὶ οἱ σκόροι θὰ κατέστρεψαν τοὺς κόπους καὶ τοὺς ἀγῶνας του. Ο Μπαρμπερίνο καὶ δ. Μασσούτσιο ὑπῆρξαν εὐτυχεστεροί. Ἐὰν ἔγραφαν τὰς ἴστορίας των εἰς τὴν λατινικὴν βεβαίως οὔτε ὁ φίλος μου κ. Ορλάν θὰ ἐλέμβανε τὸν κόπον νὰ τοὺς μεταφράσῃ, οὔτε ἔγω τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἐνασχοληθῶ μὲ τὸ ἔργον των, οὔτε σεῖς τὴν περιέργειαν νὰ γνωρίσετε πλησιέστερα τὸ ἔργον τῶν ἵταλῶν μυθογράφων, τὸ δόποιον τόσον ἀτελῶς — δὲν μοῦ ἐπετρέπετο τελειότερον — ἐπροσπάθησα νὰ σᾶς παρουσιάσω, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ καλοῦ μου φίλου κ. Σανσό - Ορλάν.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

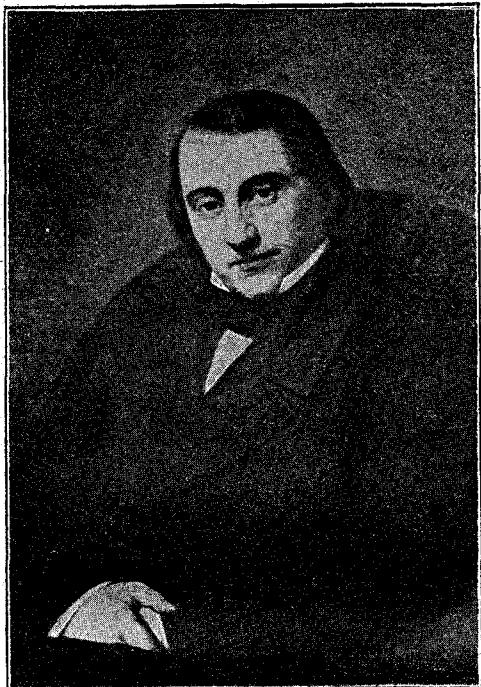
ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΠΡΟ δύο ἐβδομάδων ἔγιναν τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ἐργέστου Ρενάν εἰς τὴν γενέτειράν του πόλιν Τρεγκαέ. Οἱ ἔναντιοι τοῦ γάλλου φιλοσόφου ἡθέλησαν νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἐορτὴν τῶν ἀποκαλυπτηρίων τοῦ διάλλογον τοῦ φίλου του.

λόγος, ἐξ ἀλλου δὲνθρωπος, ἐπισκιάζουν τὸν φιλόσοφον. Εἰς τὰ γαλλικὰ γράμματα ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς συμπαθετέρας φυσιογνωμίας. Η ζωὴ του ἔναι πλημμύρα φωτὸς καὶ πλημμύρα ἀγάπης. Τὴν ἀδελφήν του Ἐρριέτταν, ἡ δούτια παντού τὸν συνώδειον τῆς τάξης ἐν Παλαιστίνη μελέτας του. Τὴν ἀποκαλεῖται φίλην του «Αἱ σκέψεις μας, λέγει καπέτιον, ἐσυμφωνοῦσαν τόσον, ὥστε δὲν εἶχαμεν σχέδιον ἀνάγκην νὰ τὰς ἀνακοινώσωμεν δὲν εἶνας εἰς τὸν ἄλλον». Η πτωχεία τοὺς συνέδεσε ἀκόπι την ἀποτίνη στενώτερα. Η Ερριέττα ήτο διὰ τὸν Ρενάν μητέρα καὶ ἀδελφὴ καὶ φίλη.

Εἰς τὴν ἐπομένην ἀφήγησίν του φαίνεται δλη ἡ ἀμοιβαία ἀφοίσωσί των:

«Ἡ ἀτεμφια μου καὶ ίδιως ἡ ἀγνοιά μου τῆς μεγάλης διαφορᾶς μεταξὺ τῆς ἀνδρικῆς καὶ τῆς γυναικείας καρδίας, μὲ ἔκαμπαν νὰ τῆς ζητήσω μίαν θυσίαν ἡ δόποια θὰ ἡτο ἀδύνατος διὰ κάθε ἀλλην ἐκτὸς τῆς Ερριέττας. Ἡ συναίσθησις τῶν ποδὸς αὐτῆς καθηκόντων μου ητο τόσον βαθειά ὥστε δὲν μοῦ προτε ποτὲ ἡ σκέψις ν' ἀλλάξω τίτοτε εἰς τὴν ζωὴν μας χωρίς τὴν συγκατάθεσίν της. 'Ἄλλ' ἐκείνη μὲ τὴν παντοτεινήν της, καλωσόντην, μὲ ποδόλαβε. Πρὸ πολλοῦ μὲ εἰχε παροτρύνει νὰ ὑπανδρευθῶ. Καὶ τὸ ἐπανελάμβανε συχνά: ὡμίλησε μάλιστα μὲ ἔναν φίλον μας, ἐν ἀγνοίᾳ μου, δι' ἔνα γάμον, τὸν ὅποιον εἰχε σχεδίασε ἀλλ' ὁ δόποιος δὲν ἔγινε ποτέ αὐτὸ τὸ διάβημά της μὲ ἔκαμψε γ'. Ἐνόμισα πραγματικῶς δτι δὲν θὰ τὴν ἐπεισάζα ἀπὸ τῆς ἀνήγγελλα δτι εἰχε ἐκλέξει σύζυγον, ἡ δόποια θὰ ήτο ἀξία νὰ ζήσῃ μαζί μας, δσάκις τῆς ὡμίλησα πεοι γάμου ποτὲ δὲν ἐννοοῦσα νὰ χωρίσουμε, ἀλλὰ νὰ μεινῃ δι' ἔμε δπως πάντοτε, ἡ τελεία καὶ ὀγαπημένη ἀδελφή. ἀνίκανος νὰ προξενήσῃ δυσαρέσκειαν η νὰ δυσαρεστηθῇ αὐτῇ, βεβαίως πεοι τῶν αἰσθημάτων ποὺ ἐνέπνεε, τόσον, ὥστε νὰ μὴ ζηλεύῃ. Τόρα βλέπω τὸ λάθος μου. Ἡ γυναῖκα δεν ἀγάπη δπως ἡ ἀνδρας ἡ ἀγάπη της οἰαδήποτε, εἰναι ἀποκλειστικὴ καὶ ζηλότυπος: δὲν παραδέχεται δύο

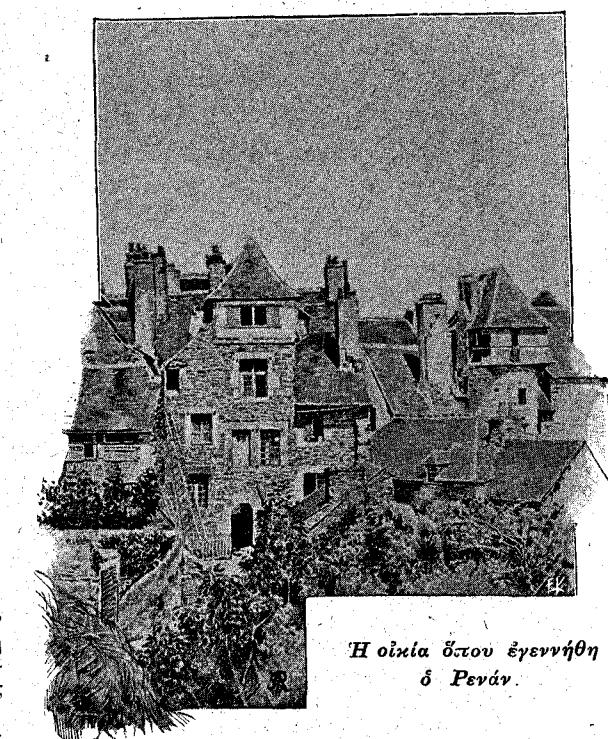

Ἐργέστος Ρενάν.

Φαντάζομαι τὴν ἥρεμον καὶ συμπαθητικὴν φυσιογνωμίαν του μέσυ εἰς τὸ μεγαλοπρεπῶς ὠραῖον καὶ συνθρόπων πεοβάλλον τῆς φύσεως τῆς Βρετάνης. Καὶ ἐνθυμοῦμαι τὴν φιλοσοφίαν του, τὴν μετέχουσαν τῆς μελαγχολίας τοῦ ποιητοῦ ποὺ θέλει νὰ ζήσῃ μέσα εἰς τὸ δνειρόν, τὸ ὅποιον ἔχασε τὴν θείαν του ὑπόστασιν διὰ νὰ στολισθῇ μὲ τὴν ἀλλην ποίησιν, τὴν πλησιεστέρων ποὺς τὸν ἄνθρωπον, τὴν πηγάζουσαν ἀπὸ αὐτήν, τοῦ τὸν φύσιν. Αἱ ιδέαι του ἔχουν τὸ θέλγητον τοῦ ὧραιού του πηγάζοντος ἐκ τῆς ἴστορίας καὶ ἐκ τῆς πραγματικότητος. Ο λόγος του ἀποτελεῖ κατι τὸν φίλον μας, ἀπαφαύλλως ὠραῖον. Η σκαπάνη του δὲν προκαλεῖ ἀλγος, ἀλλ' ἔνα συναίσθημα μεταξὺ πόνου καὶ θλιψεως. Νομίζει κανεὶς δτι ζωγραφίζει τὴν ίδιαν του θλιβομένην ψυχήν δταν κάπιον εἰς τὸν Blois τοῦ Ιησοῦ λέγει δτι περισσότερον δ' ἀγαπήσῃ δ Θεός ἐκείνον ποὺ ἐτυράννησεν ἡ ἀμφιβολία παρὰ τὸν πιστεύσαντα μὲ κλειστά μάτια.

Δὲν ἀποβλέπει εἰς τὰ πλήθη ἡ διδασκαλία του· ἀποτείνεται εἰς τὸν ὀλύγονος: «Ἄς μὴ προσπαθῶμεν νὰ ἀποβάλλωμεν τὸν θρύλον, ἀφ' οὐ αὐτῇ είναι ἡ μορφή τὴν ἀποτείνεται εἰς τὸν πόνον καὶ θλιψεως. Νομίζει κανεὶς δτι ζωγραφίζει τὴν ίδιαν του θλιβομένην ψυχήν δταν κάπιον εἰς τὸν Blois τοῦ Ιησοῦ λέγει δτι περισσότερον δ' ἀγαπήσῃ δ Θεός ἐκείνον ποὺ ἐτυράννησεν ἡ ἀμφιβολία παρὰ τὸν πιστεύσαντα μὲ κλειστά μάτια.

Ημπορεῖ νὰ εἰτῇ κανεὶς δτι ἐν τῷ Ρενάν, δ φίλῳ

Ἡ οἰκία δπου ἐγεννήθη δ Ρενάν.

έχρησιμοποίει διὰ περιοδείας ἀνά τὴν Εὐρώπην, ἐκ τῶν ὅποιων ἐπανήρχετο πλήρης δόξης, μὲ καὶ μόδια ἀντέχουσα εἰς τὸ νὰ παιῆῃ τρὶς τῆς ἐβδομάδος εἰς τὸ Γαλλικὸν-Θέατρον.

Μετὰ τὴν τελευταίαν αὐτῆς περιοδείαν ἀνά τὴν Ἀμερικὴν ὅπου κατήγαγεν ἀληθεῖς θριάμβους ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Παρίσιο ἔξηντλημένη τελειώς. Οἱ λατροὶ τὴν διέταξαν νὰ μὴ παῖξῃ πλέον.

"Εμεινεν δὲ λίγους μῆνας εἰς τὴν Νίκαιαν, ἑταξείδευσε μέχρι Καΐσου καὶ ἐπανήλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν ἐτομοδάνατος σχέδον. Ἐγκατεστάθη εἰς τὴν ἔξοχην κωμόπολιν Κανένε καὶ ἔζησε μόνη ἐκεῖ μὲ τὰς ἀναμνήσεις τῆς δόξης τῆς δίλιγους μῆνας μόνον. ἀποθανούσα εἰς ηλικιαν 37 ἐτῶν.

Η κωρία Καλλιρόη Παρέν, ἡ συγγραφεὺς καὶ διευθύντρια τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Κυριῶν» ἐπιστρέψασα ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, ἔγραψεν τὰς ἐντυπώσεις τῆς ἀπὸ τὸν Βεζούβιον. Καὶ γράψει μὲ κάριν πολλὴν καὶ μὲ ποίησιν περὶ τοῦ Βεζούβιον:

Ἐίνε δὲ ἡρως τῆς παραδόσεως, δὲ συνοψίων εἰς τὰ πυρογενῆ σπλάγχνα του δόλου τὸ πάθος καὶ δλην τὴν δύναμιν τοῦ ἔρωτος, ἀλλὰ καὶ δλην τὴν ζωὴν καὶ δλον τὸ κάλλος, καὶ δλην τὴν ἄθανασίαν, ἡ δποία ἀπορθεῖ ἀπὸ αὐτῶν.

«Οἱ Ἑλληνικὸς μῦθος θέλει τὴν Ἀφροδίτην δροσοστάλακτον γέννημα, καὶ θρέμμα τῶν στοιχειωμένων θαλασσῶν τῆς Μεσογείου.

«Ἡ ἰταλικὴ παράδοσις θέλει τὸν ὥρατον Βεζούβιον ἀπολιθωμένον ἔρωτευμένον ἔφηβον, τὰ σπλάγχνα τοῦ δποίου μετεβλήθησαν εἰς φλεγομένην τόσους τωρα αἰῶνας ἀβυσσον, ἡ ἐποία οὔτε σβύνει, οὔτε θά σβύση ποτέ.

«Δύο ἥλαιοι συγγενεῖς, δὲ ἔνας δημιούργημα τοῦ ἀλλού, μὲ ψυχὴν ἔξισον ποιητικὴν καὶ ἔξισον εἰδολολάτριδα, μὲ πατρίδα ἔξισον ὥραταν, χωρίζονται ἀμέσως ἀπὸ τὸς πρώτως ἀντιλήψεις των τῆς ζωῆς, ἀπὸ τοὺς πρώτους ὄρισμάς των τῆς αἰσθηματικῆς ὑπόρξεως.

«Οἱ ἔρως διὰ τὸν Ἑλληνα ἔχει μόνον πύρινα βέλη. Διὰ τὸν Ἰταλὸν ἔχει πύρινα σπλάχνα. Τοῦ πρώτου αἱ πληγαὶ ἐπουλούνται διότι ἡμποροῦν νὰ εἰνε ἐπιτόλαιοι. Τοῦ δευτέρου δὲν θεραπεύονται ποτέ.

«Φλέγεται, καίεται, πυρπολεῖται, καὶ μένει ὥρατος καὶ ἀγαλματώδης καὶ ἀμετάβλητος. θαῦμα καὶ αἴνιγμα ἐν ταῦτῳ, κατὰ ἀπειρῶν μέγα καὶ μυστηριῶδες. ἀλλὰ καὶ ἀπειρῶς γοητευτικὸν. Καὶ ὅπως πρὸ τοῦ μῆνου σταματᾷ τοῦ φιλοσόφου ἡ προσοχή, καὶ ἀναζητεῖ μὲ μίαν ἴδιαιτέραν ἀπόλαυσιν τὰς ἀληθείας, αἱ δποία κρούπτονται εἰς τὴν παράδοσιν αὐτῆν, ἀπαράλακτα πρὸ τοῦ φλεγομένου βιουνοῦ μένει ἔκθαμβος καὶ ἐκστατικός καὶ δὲ πεζότερος ἀπὸ τὸν θεατάς».

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Απὸ τὸν τεύχοντας τῆς 18 Ὁκτωβρίου, γὲ τὸ νέον ἔτος τῶν της Παναθηναίων, ἀρχίζουσεν τὴν δημοσιεύσιν τοῦ μυθιστορήματος «Πάν,, τοῦ Κνούντ Χάμπουν». Ο «Πάν,, εἶναι τὸ ἀριστούργημα τοῦ νορβηγοῦ συγγραφέως, τὴν δὲ μετέφρασιν ἔφιλοτέχνησεν ὁ κ. Παύλος Νιεβάνας.

Η Παδοβάνη, ἡ Ἰταλίς ἀοιδὸς τὴν δποίαν ἥκουσαν τελευταίως αἱ Αθήναι. ἔλεγε διὰ τὴν φωνὴν τοῦ Ελληνοῦ ἀνθρώπου κ. Μωραΐτου. Εἶναι μέταλλον ἀπαράμιλλον! Τί κριμα νὰ μήνη ἔχῃ κάμει καταλλή-

λους σπουδάς. Θὰ ἦτον ἔνας ἀπὸ τοὺς πρώτους τενόρους.

Εἰς τὸ Ωδεῖον Αθηνῶν προσελήφθη ἐκ Γερμανίας καθηγητής τοῦ κλειδοκυμβάλου ὁ κ. Σμίθ διτλωματούχος τῆς Μουσικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Μονάχου.

Τὸ αἰγυπτιακὸν τμῆμα τοῦ Μουσείου τοῦ Τουρκίου ἐπλουτίσθη μὲ πολλὰς ἐπιγραφὰς καὶ περγαμηνὰς ἐλληνικὰς πολλῆς ἀξίας.

Ο ἀμερικανὸς ἀρχαιολόγος Τσεσνόλα, διευθυντής τοῦ Μουσείου τῆς Νέας Υόρκης, ἐδώρησε εἰς τὸ ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Λαθηνῶν πολύτιμον λεύκωμα τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Κύπρου.

Εἰς τὸ βιβλιον τὸν καθηγητοῦ Igino Cocchi «Φιλανδία» ἀναφέρονται δύο σπουδαῖα χαρακτηριστικὰ τῆς χώρας αὐτῆς, δτὶ δὲς δέν ψάρχουν ἐκεῖ ἀγράμματοι, οὗτοι γίνονται αὐτοκτονίαι.

Εἰς τὸ Παρίσιο γίνεται σκέψις νὰ στηθῇ δὲ ἀνδριάς τοῦ πρὸ διλίγων ἐτῶν ἀποθανόντος μεγάλου ζωγράφου τῆς Γαλλίας Πυβί δὲ Σαφάν.

Η βασίλισσα τῆς Ρουμανίας Κάρομεν Σύλβα γράφει μυθιστόρημα, τὸ δποίον θὰ στολίσουν δύο συνθέσεις τοῦ ρουμάνου ζωγράφου Γριγαλέσκο.

Υπὸ τοῦ Τζάν Μόρολευ, πρόκειται νὰ ἐκδοθῇ εἰς τὸ Λονδίνον ἡ «Ζωὴ τοῦ Γλάδστωνος».

Εἰς τὸ Λονδίνον ἐπίσης θὰ ἐκδοθῇ ἀγγλικὴ μετάφραστος τῶν ἔργων τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμᾶ πατρὸς εἰκονογραφημένη. Η ἐκδοσίς θὰ είναι λαϊκή, εἰς μικρὸν σχῆμα καὶ θὰ στοιχίζῃ δέ πέννες.

Ἐν πλήρει ἐπισημότητη θὰ γίνονται μετά τινας ἡμέρας τὴν ἀποκαλυπτήρια τοῦ μνημείου τοῦ Ριχάρδου Βάγνερ εἰς τὸ Βερολίνον.

Τὸν προσεχῆ Ἀπρίλιον συγκροτεῖται εἰς τὴν Πετρούπολιν διεθνές συνέδριον ὑγιεινῆς τῶν σχολείων. Η Ἑλλὰς προσεκλήθη ἐν ἀντιτροσποτευθῆ.

Ο Σύλλογος τῶν Κυριῶν τῆς Νέας Υόρκης ὑπὸ τὸν κ. Δ. Ταβουλάρην θὰ παρασημήσῃ τὴν «Ἀλκηστίν» τοῦ Εὐριπίδου. Η παράστασις θὰ δοθῇ ἀγγλιστὶ χάρων τοῦ κοινοῦ. Μόνος δὲ ο κ. Ταβουλάρης θὰ παῖξῃ εἰς τὴν ἀρχαῖαν ἐλληνικήν.

NEA BIBLIA

IL GIURAMENTO, LIRICHE Gerasimo Markoras, versione annotata del prof. Eliseo Brighenti. Biblioteca Univrsale, societa editrice souzogno in Milano frs 0.25

LE BONHEUR DES HOMMES pièce en un acte par Roger le Brun. Paris 1903, Bibliothèque Internationale d'édition 9 Rue des Beaux-Arts, Paris XI, fr. 1.—

ΔΗΜΩΔΗ ΣΩΜΑΤΑ ΦΙΓΑΛΙΑΣ ὑπὸ Ν. Βέη — Απόστασις ἐκ τοῦ Δελτίου τῆς Ιστορ. καὶ Εθνολογικῆς Εταιρίας τῆς Ελλάδος — Αθήνησιν. Εκ τοῦ τυπογραφείου Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΑΝΑΓΡΑΦΗ τῶν κατὰ τὸ Ἀκαδημεικὸν ἔτος 1903-1904 ἀρχῶν τοῦ ἐν Ἀθήναις Εθνικοῦ Πανεπιστημίου τῶν ἐπιστημονικῶν συλλόγων καὶ παρασημάτων αὐτοῦ καὶ πρόγραμμα τῶν διδαχθησόμενῶν μαθημάτων. Εν Ἀθήναις. Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου. 1903.